

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu kolledž

Ettevõtluse osakond

Helen Linn

**KOLMANDA SEKTORI
ARENGUVÕIMALUSED JA
MAJANDUSTEGEVUSE ANALÜÜS SAARDE
VALLA NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Mari Suurväli

Pärnu 2013

SISUKORD

Sissejuhatus	3
1. Kolmas sektor ja nende tegevus	5
1.1. Kolmas sektor ja sellega seonduvad mõisted	5
1.2. Kolmanda sektori määratlus, vajalikkus ja areng	9
1.3. Kodanikeühendused ja nende asutamine	13
1.4. Vabatahtlik tegevus	17
1.5. Kolmanda sektori finantseerimisvõimalused	20
2. Kolmanda sektori arenguperspektiivid ja majandustegevus Saarde vallas.....	25
2.1. Saarde valla lühitutvustus	25
2.2. Uurimismeetodi kirjeldus.....	27
2.3. Mittetulunduslikud organisatsioonid Saarde vallas	29
2.4. Ühenduste seisukohad ja ootused arengu ja rahastamise suhtes	31
2.5. Järeldused ja ettepanekud kolmanda sektori edendamiseks.....	36
Kokkuvõte	40
Viidatud allikad.....	42
Lisad.....	45
Lisa 1. MTÜ'd ja SA'd maakonna lõikes	45
Lisa 2. MTÜ'd ja SA'd tegevusala lõikes	46
Lisa 3. Organisatsioonid ja nende tegutsemisvaldkond	47
Lisa 4. Küsitlusleht organisatsioonidele	48
Summary	50

SISSEJUHATUS

Käesoleva bakalaureusetöö teema on „Kolmanda sektori arenguvõimalused ja majandustegevuse analüüs Saarde valla näitel“. Tänapäeval räägitakse üha enam kolmanda sektori aktiivsuse parandamisest, mille vajalikkus tuleneb sellest, et mida aasta edasi, seda enam piirab riik maapiirkondade arengut. Üldiselt on maakohtades ühte hoidev kogukond ja aina rohkem leidub seal ettevõtlikke inimesi, kes üritavad oma kodukohta aktiivsemaks muuta erinevate kodanikualgatuste läbi, kuid probleeme võib tekitada nende tegevuste jaoks vajalike vahendite leidmine.

Ühiselu valdkond, kus inimeste tegevuse eesmärgiks pole valitseda või teenida kasumit, on tuntud kui kodanikeühiskond. Tsiviilühiskonda kuuluvad vabatahtlikud organisatsioonid, ühendused ja liikumised. Kodanikeühiskonna eelduseks on demokraatlik riigikord ja arvamuste vaba realiseerimine. Kolmanda sektori elujõu kolm komponenti on esiteks seadused ja õiguslik keskkond, teiseks finantseerimine ja ressursid ning kolmandaks organisatsioonide ja üksikisikute võimekus.

Aasta-aastalt on kasvanud mittetulunduslike organisatsioonide arv. Iga aastaga lisandub registrisse ligi 1000 uut mittetulundusühingut ja paarkümmend sihtasutust, seltsingutest ülevaade puudub, kuna nende registrisse kandmine ei ole kohustuslik. Vaadates ühingute tõusu aktiivsust, leiab autor, et antud teema uurimine on kasulik neile, kes alles hakkavad looma kodanikuühendust, saades ülevaate, milliseid ühendusi saab luua ning millised on nende rahastamise võimalused.

Antud bakalaureusetöö eesmärgiks on uurida Saarde valla kolmanda sektori arenguvõimalusi ning nende majandustegevust.

Töös on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- Selgitada välja, kust algab kodanikeühiskond ja mis ajendab kodanikualgatusele;

- Leida, millised on vabariikide rollid ühiskonnas täna ja tulevikus;
- Anda ülevaade ühenduste loomise võimalustest;
- Uurida kodanikualgatuslike ühenduste rahastamisvõimalusi;
- Uurida ühendusi, kes saavad vallast toetust – kuhu kasutavad, mis eesmärgil ning selle piisavus;
- Uurida Saarde valla külaliikumise aktiivsust;
- Leida kolmanda sektori arenguvõimalusi vallas.

Töö teoreetilises osas on kasutatud erinevate autorite seisukohti (näiteks: Mikko Lagerspetz, Aire Trummal, Rein Ruutsoo, jt.), samuti Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuse Liit, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus ja Siseministeeriumi kodulehekülge. Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni, Kodanikuühiskonna Sihtkapitali ja Avatud Eesti Fondi. Seadustest on kasutatud Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste seadust.

Töö empiirilises osas on kasutatud Saarde valla arengukava aastani 2028, Saarde valla 2009 – 2012 aasta eelarve, Saarde valla eelarvestrateegia aastateks 2013 – 2016. Vallas tegutsevate ühingute seas on läbi viidud küsitlus.

Töö koosneb kahest peatükist, esimeses antakse ülevaade kodanikeühiskonnast. Kirjutatakse lahti kolmandat sektorit puudutavad mõisted ning tegutsemise põhivaldkonnad. Uuritakse ühenduste rolle ühiskonnas täna ja tulevikus. Vaadeldakse vabatahtlikkusele ajendamise faktorid ja kirjutatakse välja ühenduste loomise tingimused. Tuuakse välja, millised on võimalikud rahastamise allikad nii riigi-, kui kohaliku omavalitsuse tasandil.

Teine peatükk kirjeldab uuringut, mis viidi läbi Saarde valla kodanikeühenduste seas. Peatükk sisaldab uuringu tulemuste analüüsi ning nende põhjal tehtud autori järeldusi ja ettepanekuid, kus autor on toonud välja omapoolsed kodanikualgatused, millega võiks vallas edaspidi tegeleda.

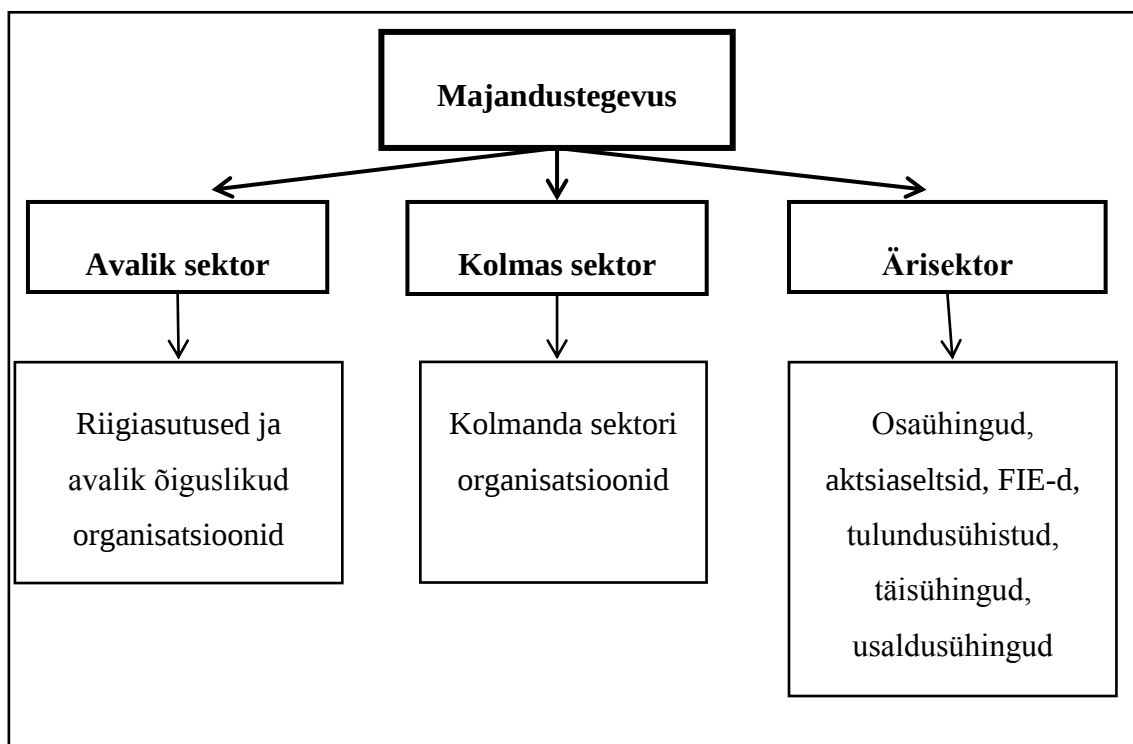
1. KOLMAS SEKTOR JA NENDE TEGEVUS

1.1. Kolmas sektor ja sellega seonduvad mõisted

Käesolev peatükk on sissejuhatuseks kolmanda sektori teemasse, selles antakse ülevaade kodanikuühiskonda puudutavatest mõistetest. Antakse ülevaade millises ühiskonna struktuuris see paikneb ning millist rolli edendab.

Autor on antud töös läbivateks mõisteteks kasutanud mittetulundusühingud (MTÜ), sihtasutused (SA) ja seltsingud. Samatähenduslikult on kasutatud termineid „kodanikeühendused“ (töös on kasutatud ka sõna kodanikuühendus, mille tähendust tõlgendatakse samamoodi nagu kodanikeühendused, kuid autori arvates on nende kahe sõna vahel siiski erinevus. Nimelt sõnal kodanikeühendus on koostöövarjund ning kodanikuühendusel on ühe inimese perspektiiv), „vabaühendus“, „organisatsioonid“, „ühingud“ ning „mittetulundusühendused“. Tegu on üldmõistetega, mis hõlmavad nii mittetulundusühinguid, sihtasutusi ja seltsinguid – üks on kindel, neist räägitakse ning neid võetakse võrdväärsena teiste ühiskonna sektoritega. Tänapäeva kodanikeühendused tegelevad sageli laialdasemate probleemidega, kui ainult oma kogukonna huvid. Järjest enam on loodud organisatsioone, mis aitavad inimestel lahendada sotsiaalseid probleeme.

Kolmas (kasumitaotluseta, vabasektor, vabakond) sektor on kodanikualgatuse ja vabatahtlikkuse põhimõttel kasumit mittetaotlevate ühenduste ja huvigruppide vormis toimiv üks ühiskonna keskne osa (Mis on kodanikuühiskond 2013). Mõiste „kolmas sektor“ viitab olemasolule heaolu tootva ja heaolu levitamise valdkonnas, mis täiendab riiki ja turgu (Kaasa 1993: 7) Ühiskonda saab jaotada kolmeks koostoimivaks sektoriks (vt joonis 1).

Joonis 1. Majandustegevus ühiskonnas (autori koostatud)

Avalik ehk riiklik sektor tegeleb üldiste ja rahvuslike hüvede kaitsmise, vastavate poliitikate kujundamise ja seadusandlusega nii üleriigilisel kui kohalikul tasandil. Sinna kuuluvad riigi- ja omavalitsusasutused ning avalik-õiguslikud institutsioonid (Mis on kodanikuühiskond 2013). Nende ülesanne on ühiskonda teenindada, mitte kasumit saada. Nende tulud on rohkem maksudest kui millegi müügist. (Integratsiooni Sihtasutus 2006: 271)

Ärisedektor tegeleb kasumi tootmisega ettevõtluse kaudu (kui kasutatakse sõna „erasedektor“, loetakse selle alla nii äri- kui mittetulundussektor) (Mis on kodanikuühiskond 2012). Ärisedektori all saab mõelda ka majanduslikke eraüritusi, kus toodetakse ja müüakse kaupa või teenuseid ja loodetakse saada küllalt palju vaheltkasu, et ise ära elada ja ka ettevõtet laiendada. (Integratsiooni Sihtasutus 2006: 271)

Kolmandas sektoris tegutsevaid organisatsioone võib ühe sõnaga nimetada mittetulundusühendusteks ja kolmandat sektorit ka mittetulundussektoriks. Suur osa mittetulundusühendustest on kodanikuühendused ehk vabaühendused - nende sõnadega tähistatakse üksikisikute (mitte nt. avaliku võimu asutuste) algatatud mittetulunduslikke

organisatsioone ja nende liite (Mis on kodanikuühiskond 2012). Kolmandas sektoris on asutused ja ühingud, mis pole ei valitsus ega äri. Nagu äriinduses, on nad loodud eraisikute poolt. Nagu valitsusasutused, ei taotle nad kasumit. Mõned toovad mingit kasu ühingu enda liikmeile – näiteks korteriühistud. Mõned taotleavad mingit üldisemat hüve – näiteks karskusseltsid. Mõned pakuvad vaheldust ja eneseteostust – laulukoorid ja spordiühingud. Mõned on püsivad ja mõned ajutised, et korraldada mingit ühisüritust. (Integratsiooni Sihtasutus 2006: 271-272)

Kodanikuühiskond on riigist ja äriest suhteliselt sõltumatu ühiskonnasfäär, mille sees üksikisikud ja rühmad teevad koostööd selleks, et edendada oma huve ja väärtusi. Kodanikuühiskond tasakaalustab äri sektori ja avaliku võimu mõju ühiskonnas – seetõttu on sünonüümina kasutusel väljend kolmas sektor. (Kodanikuühiskonna lühisõnastik 2011)

Kodanikuühiskond ehk tsiviilühiskond (ingl. keeles *civil society*) on ajalooliselt väga vana tähendusega sõna, mida tänapäeval enamasti seostatakse inimeste omaalgatuse, osaluse ja vastutusega ühiskonnas. Antiik-Kreekas tähendas see kogu tsiviliseeritud ühiskonda, mitte mingit sellest eristatavat osa. Vastandmõiste tsiviilühiskonnale oli tollal barbarlus. Riikluse tekkimisega jäi võimustsfaarist osa suhteid ja institutsioone välja ja nende arengut ja suhteid käsitleti teatud perioodil üldmõistena tsiviilühiskond. Seda mõistetakse tihti ka erisuguste ühenduste ja huvigruppide omavahelise ja teinekord ka teiste institutsioonidega suhtlemise väljana. (EKLE 2001: 11)

Kodanikuühiskond hõlmab nii informaalset algatust kui mittetulunduslikke organisatsioone, kultuuri ja kommunikatiivseid institutsioone, seadusi, nagu ka teatavaid väärtussüsteeme ja individuaalseid õigusi (Cohen 1992: 346). Kodanikuühiskonna esmaseks eelduseks on demokraatlik riigikord ja arvamuste vabadus. Kodanikuühendused liidavad endas samuti teatud huvigruppe nagu erakonnadki, kuid kui partei taotlus on haarata ja teostada riiklikku võimu, siis huvigruppide poliitiline tegevus taotleb riikliku võimuaparaadi mõjutamist ja suunamist. Tänapäeva ühiskondades on huvigrupid koondunud väga mitmesugustesse ühendustesse: seltsid, ühendused, ametiliidud jne. Kõiki neid kokku nimetatakse ka kolmandaks sektoriks. Kolmanda sektori tegevus aitab lahendada sotsiaalseid ja

majanduslikke probleeme riigis, pakkudes mitmesuguseid teenuseid ja luues töökohti. (Raudla 2002: 43)

Kodanikuühiskonna institutsioonide hulka kuuluvad (*Ibid.*):

- 1) usuorganisatsioonid;
- 2) kodanikualgatusele pühendunud organisatsioonid;
- 3) isetegevuslikud kultuuri- ja harrastusühendused (seltsid);
- 4) mittetulunduslikud organisatsioonid (korterühistud, haridusseltsid jne).

Hoolimata igast konkreetsest sõnastusest ning kõikvõimalikest veel väljapakutud tähendustest on kodanikeühiskond samas tingimata midagi, mis üheaegselt tekitab, kujundab ja säilitab ühiskonna koostoimimiseks vajalikku „tsementi“ – ühiseid huve, väärtusi, tegevusi. Veelgi enam, kodanikeühiskonda ei ole võimalik mõista riigist ning üldisest ühiskonnakorraldusest eraldi – need on ühe medali kaks külge, ühest arusaamine eeldab ka teise mõistmist. (Lagerspetz jt 2003: 14-15)

Kolmas sektor on silt tegutsemisstrateegiale, milles kombineeruvad avaliku sektori ja tulundussfääri investeeringud kodanike käsutuses olevate, aga käibest välja langenud nn vabade ressurssidega. Viimasteks on vaba aeg (töötud, kuid algatusvõimelised spetsialistid), oma piirkonna probleemide ning inimeste hea tundmine (kogemus on kaugelt parem kui formaalne esitlus), identiteet, suhete võrgustik jne. Neid ressursse ei maksa alahinnata. Paikkonna eduka arengu üheks keskseks ressursiks on asjatundmine, võrgustik ja tugev identiteet. Just kolmas sektor täidaks niisugust sidustavat ülesannet süvenevas ressursitühikus. (Eesti inimarengu aruanne 2001: 72)

Kolmandast sektorist võib mõelda mitut moodi ja väga erinevate sõnadega. Juba sõnavalik iseenesest eeldab sellele teatud eesmärkide ja mõjuulatuse omistamist. Tihtipeale ei teadvustata endile, et kodanikuühiskonnast mõtlemine ja rääkimine eeldab kindlasti seisukoha võtmist küsimuses, millisena näeme ühiskonda tervikuna koos selles valitsevate võimusuhetega ning kuivõrd tajume endi võimalusi, õigusi ja kohustust neis osaleda. Seega, kui näeme kodanikuühiskonnas midagi, mis aitab lahendada probleeme ja muuta elu inimväärsemaks ning sotsiaalseid suhteid paremaks, siis ei tundu küsimus

enam olevat selles, kui palju me niisuguse teadvustamisega võiksime võita, vaid hoopis mis kõik me mitteteadvustamise korral kaotaksime.

1.2. Kolmanda sektori määratlus, vajalikkus ja areng

Selles peatükis selgitab autor välja kolmanda sektori määratluse, ehk kust üldse algab kodanikeühiskond. Etteruttavalt võib öelda, et iga tegevus algab mingisugusest algatusest, seega võime kodanikeühiskonna alguseks nimetada „kodanikualgatus“. Samuti tuuakse välja antud mõiste definitsioon, selgitatakse sellele ajendamise faktorid ning antakse ülevaade kodanikeühiskonna vajalikkusest.

Kolmanda sektori võib omakorda jagada kaheks: professionaalseks mittetulundussfääriks, kus inimesed palgatööd tehes esindavad peamiselt avalikku huvi, pakuvad eestkostet ja teenuseid; ning puhtalt vabatahtlikuks tegevuseks, kus teiste sektorite esindajad oma kodanikualgatus vabatahtlikkuse alusel ellu viivad.

Kodanikualgatus viitab millegi vabatahtlikule tegevusele. Antud mõiste on hästi lahti seletatud Mikko Lagerspetz'i Kodanikuühiskonna lühisõnastikus, kus kodanikualgatus tähendab üksikisiku või kodanikuühenduse tegevus poliitiliste otsuste mõjutamiseks (nt avaliku võimu kaasamiseks mõne probleemi lahendamisse). Tavalised kodanikuühenduse vahendid on kontakti võtmine poliitikute ja ametnikega, avalikud pöördumised, demonstratsioonid, streigid, survegruppide ja liikumiste moodustamine. Mõnes riigis, nt Lätis, on kehtestatud seadusandlik mehhanism, mis kohustab parlamenti menetlema eelnõu, mida oma allkirjaga toetab piisav arv kodanikke; samalaadne mehhanism on esitatud Euroopa Liidu põhiseadusliku leppe eelnõus. (Lagerspetz 2007: 8)

Suurema osa ajast määravad teised selle, mida teeme. Ka selline kodaniku tegevus nagu valimine on mujalt ette valmistatud. Valija läheb ettenähtud kohta, saab trükitud sedeli, otsustab ainult, millise erakonna või kandidaadi nime juurde oma märgid teha, ja laseb sedeli selleks mõeldud kasti. Meil on siiski võimalus ka ise mõndagi algatada ja teostada, kui näeme, et midagi saaks paremini korraldada meie endi või ka paljude teiste huvides. (Integratsiooni Sihtasutus 2006: 273)

Kodanikualgatus on igasugune avaliku võimu institutsioonide väline algatus mõne eluvaldkonna edendamiseks. See on vabatahtlik tegevus, mida tehakse selleks, et riigis asjad areneksid. Sellel on omad plussid ja miinuseid. Kodanikualgatus saab toimida ainult demokraatlikus ühiskonnas, sest näiteks diktatuurilises ühiskonnas poleks see võimalik, sest keegi ei kuula rahvast ega nende probleeme. Kodanikualgatus annab inimestele võimaluse midagi muuta. Suur osa on selles meedial. Meedia abi kasutamisel on selge, et inimesed ei jää tähelepanuta. Kodanikualgatus näitab ka seda, et riigijuhtimises on tehtud vigu, et midagi on üldse vaja muutma hakata. Igasuguste survegruppide ja liikumiste moodustamine näitab, et inimestele läheb riigi tulevik korda ja nad ei ole oma riigi suhtes ükskõiksed. Eestis on väga palju kodanikualgatusel loodud projekte. Üks kuulsamaid on "Teeme Ära", mis tõi üle Eesti kokku inimesi, kes hakkasid metsast prahti koristama ja puhastasid oma tegevusega palju loodust. Teise näitena võib tuua naabrivalve, mis on ka kodanikualgatusel moodustatud ühing, mille eesmärgiks on tõsta elanike turvalisust kodudes ja ümbruskonnas elanike endi aktiivse tegutsemise tulemusel.

Kodanikualgatusel on mitmesuguseid vorme. Mõnes riigis võivad kodanikud algetada rahvahääletust (Eestis mitte). Võib allkirju koguda seaduste muutmiseks või mingi valitsuse otsuste poolt või vastu. Sel puhul näitavad allkirjade kogujad kodanikualgatus, allakirjutajad juba vähem. Kõige vähem ametlik kodanikualgatus on näiteks naabruskonna vanemate otsus ühistöö korras rajada lastele mänguplats. Teadagi peab linnalt või vallalt saama loa ja järgima ehitusnõudeid, muidu aga on asi nii omavaheline, et võib tunduda, et see polegi „kodanikualgatus“. Ometi on just see kodanikukultuuri tuum, et teeme ise nii palju kui annab, enne kui läheme ametnike juurde. (Integratsiooni Sihtasutus 2003: 275)

Oleme harjunud määratlema kodanikuühiskonda kui kõiki inimesi nende huvide ja võimete kohaselt kaasatavat osalusühiskonda. See hõlmab inimeste omaalgatuslikku koostööd oma huvide järgimisel, osalemist avalike asjade arutamisel ja otsustamisel ning seda koostööd võimaldavaid ühendusi, võrgustikke ja institutsioone.

Kaasalöömine seltsides, ametiliitudes ja usuühingutes on vabatahtlik. Inimesed osalevad neis selleks, et tunda end aktiivse ja kasuliku ühiskonnaliikmena, kaitsta tõhusamalt

oma õigusi ning veeta huvitavamalt vaba aega. Sellest lähtudes on vajalik, et avalik võim ja kolmas sektor teeksid tihedat koostööd. Paljudes riikides toetavad nii keskvõim kui ka kohalik võim märkimisväärselt kolmandat sektorit ning mitmetes riikides on loodud süsteem nende rahaliseks toetamiseks. Riik pole ju ainult võimukandjate mure, riigi toimimine puudutab meid kõiki. Kasulik ja vajalik on ka ärisektori ja kolmanda sektori koostöö. (Raudla 2002: 43)

Tõhusalt toimiv aktiivne kodanikuühiskond on meile kõigile vajalik järgmistel põhjustel (Raudla 2002: 45):

1. Kodanikuühiskonnas leiavad väljundi erinevad huvid ja sotsiaalsed grupid. Seega hoiab ta ära võimu monopoliseerumise. Tugev kodanikuühiskond täiendab parteide tegevust ega lase neil liialt domineerida. Sel viisil on ta otsekui omapoolseks demokraatia kestmajäämise garantiiks.
2. Kodanikuühiskond arendab ka demokraatiale vajalikke väärtusi nagu sallivus, algatuslikkus, koostöövõime.
3. Kodanikuühiskond aitab levitada informatsiooni, ilma milleta pole võimalik edukalt poliitikas kaasa rääkida.

Kodanikeühendused on vajalikud selleks, et kindlustada kõiki elanikke hõlmava demokraatliku protsessi jätkuvus Eestis. Meie traditsioonidele vastab arusaam, et vaba indiviid ja riik pole vastased, vaid partnerid. (Eesti kodanikuühiskonna... 2002)

EKAK (Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon) põhineb arusaamal, et demokraatliku riigikorra püsimiseks ja arenguks on avalikul võimul vaja kuulata kodanikke ja teha koostööd võimalikult paljudega neist. Otsuseid langetades peab avalik võim arvestama paljude ühiskonnaliikmete ja nende ühenduste erihuvide, väärtushoiakute ja eesmärkidega ning neid tõsiselt kaaluma ka siis, kui nende kandjad moodustavad arvulise vähemuse. (Eesti kodanikuühiskonna... 2002)

Kodanikualgatuse toetamise arengukava eesmärk on luua soodsad tingimused kodanikualgatuseks Eestis. Arengukava elluviimise kaudu on võimalik:

- aidata kaasa demokraatlike protsesside tugevdamisele, hea valitsemise põhimõtete kinnistamisele ja osalusedemokraatia edendamisele;

- koordineerida paremini avaliku sektori koostööd kodanikuühiskonna arengu toetamisel;
- suurendada kodanikuühenduste ja avaliku sektori vastastikust usaldust ja motivatsiooni stabiilseks koostööks;
- võtta kasutusele kodanikuühenduste riigieelarvelistest vahenditest toetamise ühtsed põhimõtted. (Kodanikualgatuse toetamise... 2006)

Viimase aja arengud ja algatused on kolmandas sektoris endas toetanud sektori aktivistide optimismi lähituleviku suhtes. Vaatamata raskustele, millega sektor täna silmitsi seisab, on kodanikeühenduste esindajate kasvav aktiivsus ja positiivsed hoiakud selgesti märgata. Suureneva teadlikkusega sektori võimalustest ja vajadustest kaasnevad ka kõrgendatud ootused noore mittetulundussektori ja terve kodanikeühiskonna edasise arengu suhtes. (Lagerspetz jt. 2003: 44)

Kodanikualgatuslike organisatsioonide jätkusuutlikkuse tagamise ja tegevuseesmärkide realiseerimise märkimisväärses teguriks tuleb pidada organisatsioonide rahastamise praktikaid. Kuigi Eesti kodanikuühiskond on jätkusuutlikkuse indeksi kohaselt viimasel ajal tugevasti arenenud – paranenud on seadusandlik keskkond, infrastruktuur ning ligipääs poliitikate mõjutamisele-, on selle kitsaskohtadena toodud välja organisatsioonide madalat tegutsemisvõimet ja finantssuutlikkust. (Rikmann 2007: 171-172)

Kuigi paljude kodanikeorganisatsioonide liikmed ei saa mingit tulu, kellegi abistamine või tegelemine millegi sellisega, mida neile meeldib teha ja mida nad sooviksid teha, pakub kindlasti suurt rõõmu. Samuti saab kodanikeühendustest palju uusi tutvavaid ning see on hea võimalus arendada oma suhtlemisoskust ning meeskonnatööd.

Paljud lihtsad ja väikesed algatused võivad oluliselt parandada elukvaliteeti ja mõjuda rahva moraali ning heaolu ja turvatunnet tõstvana. Kindlasti on võimalik kodanike koondumisel ühistegevusse palju rohkem huvi- ja survegrupe moodustada. Moodustada selliseid huvigrupe, kes veenvalt ja argumenteeritult oskavad ja suudavad laiemale üldsusele ning riigivõimu ja seadusandliku võimu esindajaga dialoogis olla.

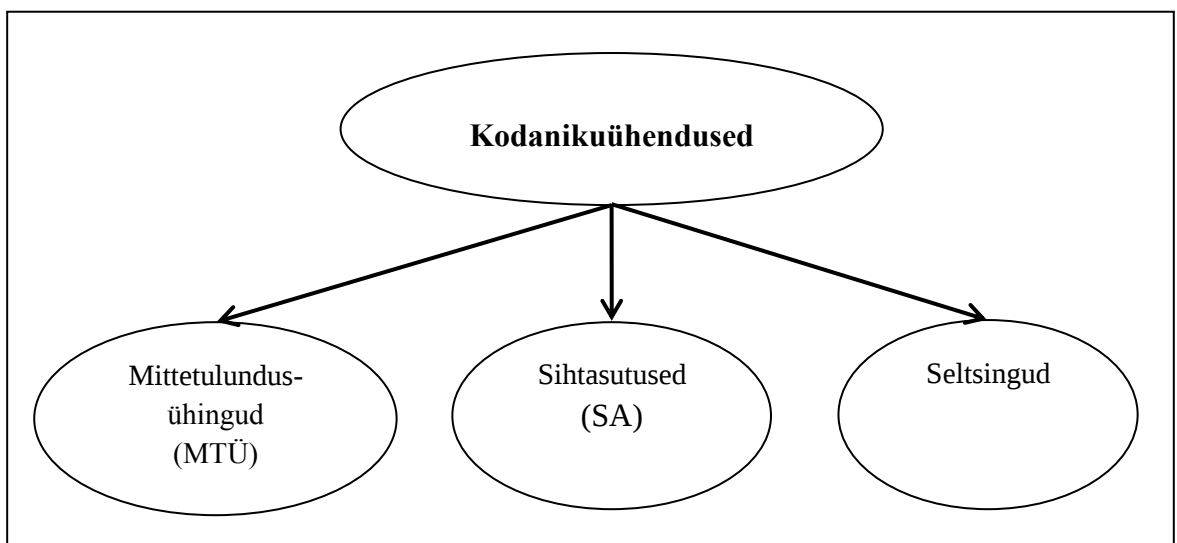
Anda selle kaudu teada rahva erinevate huvirühmade arvamusi päevapoliitilistes küsimustes, millest võib sõltuda Eesti riigi ja rahva edasine areng ja heaolu.

1.3. Kodanikeühendused ja nende asutamine

Käesolevas peatükis seletatakse lahti kodanikeühenduste alla kuuluvad mittetulundusühendused (mittetulundusühing, sihtasutus ja seltsing) ja nende asutamise tingimused.

Kui aktiivselt eesti inimesed koonduvad seltsidesse ja ühingutesse on käsitletav mitmeti. Sihtasutused, mittetulundusühingud ja seltsingud kui peamised kodanikualgatuslikud ettevõtmised on küllaltki levinud ühistegevuse vormid. Registreeritud sihtasutusi ja mittetulundusühinguid on Eestis üle kolmekümne tuhande. Kodanikeühendused tegutsevad paljudes eri valdkondades. Ühtedeks olulisemateks on kultuuri-, spordi -ja sotsiaalvaldkond. Kohaliku huvi-, spordi- ja kultuurielu, samuti külaelu arendamiseks loodud kodanikeühendused saavad palju ära teha kohalike võimaluste parendamiseks.

Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsiooni kohaselt mõistetakse kodanikeühenduste all kodanike ühinemisvabaduse realiseerimise tulemusel moodustuvaid, kasumit mittetaotlevaid eri liiki ühendusi, nagu mittetulundusühingud, sihtasutused, seltsingud jms. (Eesti kodanikuühiskonna... 2002) (vt. joonis 2.)

Joonis 2. Kodanikuühenduste jagunemine (autori koostatud)

Mittetulundusühing ehk (edaspidi) MTÜ on kasumit mitte taotlev ja mitte jaotav organisatsioon, mis on registreeritud vastavalt mittetulundusühingute seadusele. MTÜ-l on liikmed. Eestis saavad liikmeks olla nii juriidilised kui ka füüsilised isikud (Lagerspetz 2007: 12). MTÜ on isikute vabatahtlik ühendus, mille võib luua avalikes huvides ehk kogu ühiskonna heaks tegutsemiseks või ka väiksema seltskonna huvide eest seismiseks. MTÜ eesmärgiks või põhitegevuseks ei või olla äri, ehkki tulu teenimine on teatud tingimustes lubatud (Kuidas asutada ... 2007). MTÜ asutajateks ja liikmeteks võivad olla nii füüsilised kui ka juriidilised isikud, sh alaealised (vanema või eestkostja loal, v.a siis kui vähemalt 15-aastane liitub noorteühinguga Noorsootöö seaduse tähenduses) ja välismaalased. Minimaalselt peab asutajaid ning liikmeid olema kaks, suur liikmeskond võib anda aga nii häälekaalu kui jõudu. (Kuidas asutada ... 2011)

MTÜ asutamiseks tuleb läbi viia asutamiskoosolek (enda tarbeks võib protokollida, registrile ei ole vaja) (Kuidas asutada... 2011). Koosolekul sõlmivad asutajad asutamislepingu ning lepingu sõlmimisega kinnitatakse selle lisana ka MTÜ põhikiri. Asutamislepingule ja sellega kinnitatud põhikirjale kirjutavad alla kõik asutajad. (Mittetulundusühingute seadus 1996)

Põhikiri on dokument, mis paneb paika pea kogu organisatsiooni edasise tegutsemise. See ei tohi minna seadusega vastuollu, aga sealt peab leidma vastused kõikidele küsimustele igapäevasest juhtimisest, otsuste vastuvõtmisest jne (Kuidas asutada... 2007). Eriti hästi tuleb läbi mõelda juhatuse liikmete roll ja nende arv. Sageli lubavad inimesed end kergekäeliselt juhatusse valida, adumata, et nad vastutavad oma varaga ka kolleegide tegude või tegematajätmise eest. Või aetakse juhatused nii suureks, et organisatsioon muutub hoopis juhitamatuks. Mõistlik on sõlmida juhatuse liikmetega lepingud nende õiguste ja kohustuste kohta ka siis, kui nende tööd ei tasustata. (Kuidas asutada... 2011)

Sihtasutus ehk (edaspidi) SA on mingi eesmärgi saavutamiseks või sellel eesmärgil tegutsemiseks loodud eraõiguslik juriidiline isik, millel ei ole liikmeid (Kuidas asutada... 2007). Seadus ütleb, et sihtasutus luuakse vara valitsemiseks ja kasutamiseks põhikirjaliste eesmärkide saavutamiseks, kuid seda tüüpi organisatsiooni võib asutada

ka erilise varata, kui liikmeskond ei annaks eesmärgi saavutamisele midagi juurde. Või kui soovitakse suuremat läbipaistvust ja kontrolli organisatsiooni tegevuse üle – SA puhul on kohustuslik juhtorgan lisaks juhatusele järelevalvefunktsiooniga nõukogu, samuti teatud tingimustel audiitorkontroll. Sihtasutuse võivad asutada üks või mitu juriidilist või füüsilist isikut, kes ei saa erinevalt MTÜst sihtasutuse liikmeteks, vaid nende voliks jääb põhikirjaga määratud ulatuses asutajaõiguste teostamine (Kuidas asutada... 2011). Samuti võib SA asutada testamendi alusel (Sihtasutuste seadus 1996)

SA asutatakse asutamisotsusega - asutamisotsusega kinnitavad asutajad asutamisotsuse lisana ka SA põhikirja. Asutamisotsusele ja sellega kinnitatud põhikirjale kirjutavad alla kõik asutajad. Asutamisotsus ja sellega kinnitatud põhikiri peab olema notariaalselt tõestatud. (Sihtasutuste seadus 1996)

SA-de kaudu toimub tihtipeale ka mittetulundussektori teiste organisatsioonide töö rahastamine (nt. Avatud Eesti Fond, Eesti Rahvuskultuuri Fond). Riiklikud SA-d on tavaliselt loodud selleks, et rahade jaotamine mingis tegevusvaldkonnas teha sujuvamaks ja ministriumidest vähem sõltuvaks; nende puhul on tegemist riigi käepikendustega. (Lagerspetz 2007: 15)

Seltsing on kodanikuühenduse lepinguline vorm, kus koostööpartnerid ehk seltsinglased lepivad kokku oma panuse andmises ühise eesmärgi saavutamiseks. Kuna tegemist pole juriidilise ega füüsilise isikuga, siis ei ole vaja notaris käia, sest seltsingut mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse ei kanta (Kuidas asutada... 2011). Põhiliseks seltsingut iseloomustavateks joonteks on ühine osavõtt seltsingu juhtimisest ja selle vara valitsemisest, samuti seltsingu liikmete isiklik ja solidaarne vastutus seltsingu kohustuste täitmise eest. (EKLE 2001: 24)

Seltsingu vormis võivad tegutseda väikesed huvialaklubid ja ringid, koorid, orkestrid, aga ka väiksemad külaseltsid jms. Enamasti pole seltsingutel õigus projektikonkurssidel osaleda, kuna neil puudub raamatupidamine ja aruandluskohustus. Kui aga mõni fond seltsingutele raha eraldab, nõutakse toetuse kasutamise kohta ka aruannet. Suurema majandustegevuse korral tasub igal juhul MTÜ luua, kuna lisaks mainitule võib suurem läbipaistvus tõsta ka usaldust organisatsiooni vastu. (Kuidas asutada... 2011)

Seltsingu asutamiseks tuleb vähemalt kahel isikul (seltsinglased) sõlmida seltsinguleping (*Ibid.*). Reguleerivaks seaduseks on võlaõigusseadus, mille 7. osa käsitleb seltsinguid. (Lagerspetz 2007: 14)

Seltsingu juhtimises on õigus osaleda igal seltsinglasel ning iga tehingu tegemiseks on vajalik kõigi seltsinglaste nõusolek. Seltsingulepinguga võib juhtimisõiguse anda ka ühele või mitmele seltsinglasele. Seltsinglase panuseks võib olla igasugune ühise eesmärgi edendamine, sealhulgas vara võõrandamine seltsingule, vara seltsingu kasutusse andmine või seltsingule teenuse osutamine. Seltsinglane ei ole kohustatud suurendama kokkulepitud panust ega tegema täiendavaid panuseid. Seltsingu nimel ei saa avada eraldi pangaarvet, küll aga kuuluvad seltsinglaste vahel jagatud kasumiosad vastavalt seadustele maksustamisele, sest kõik õigused, kohustused ja varad kuuluvad seltsingu liikmetele eraisikutena võrdsetel alustel. (Kuidas asutada... 2011)

Alljärgnevas tabelis on toodud lühidalt eelnevalt lahti seletatud kodanikeühenduste erinevused:

Tabel 1. MTÜ, SA ja seltsingu erinevused

	MTÜ	SA	Seltsing
Asutajad	Vähemalt kaks juriidilist või füüsilist isikut	Teovõimeline juriidiline või füüsiline isik	Vähemalt kaks isikut (seltsinglast)
Asutamine	Asutamislepinguga, millega kinnitatakse põhikiri	Asutamisotsusega, millega kinnitatakse põhikiri	Seltsinguleping
Juhtorganid	Üldkoosolek, juhatus	Juhatus ja nõukogu	Kõik seltsinglased, kui pole seltsingulepinguga teisiti määratud
Liikmed	Vähemalt kaks liiget	Liikmeid ei ole	Liikmeid ei ole
Põhikirja muutmine	Üldkoosoleku otsusel, mille poolt on 2/3 osalenutest	Muuta võivad ainult asutajad ühiselt, teatud juhtudel nõukogu	Omavaheline kokkulepe
Audiitor	Ei ole kohustuslik	Üle 15 000 € varade või käibega vajalik aruande ülevaatus audiitori poolt, avaliku võimuga seotud SA-dele kohustuslik	Ei ole kohustuslik

Allikas: autori koostatud

Registrite ja Infosüsteemide Keskuse andmetel oli Eestis seisuga 01.01.2013 MTÜ'sid 30 770, SA'sid 799 – lisas 1 ja 2 on ühinged välja toodud maakonniti ja tegevusala lõikes. Seltsingute täpne arv on selgusetu, sest seltsingute õiguslik regulatsioon on väga üldine, ega vaja tingimata õiguslikku registreeritust. Aastal 2006 Eesti Külaliikumine Kodukant poolt tehtud uuringus kaardistati Eesti maakondades tegutsevad seltsingud ja kokku saadi 450 seltsingut, seega tänase seisuga hinnatakse nende arvu kahekordistumist. (Registrite ja Infosüsteemide Keskus 2013; Eesti Külaliikumine Kodukant 2006)

Eesti seadused lubavad asutada kolme liiki kodanikuühendusi: mittetulundusühinguid, sihtasutusi ja seltsinguid. Millist ühenduse vormi oma tegutsemiseks valida, sõltub ühinemise eesmärkidest ja kavandatavast tegevusest. Vahel selgub pärast läbipõlemist, et asutajate idee vastab hoopis osaühing ja seegi ei pruugi olla vale vastus. Või pole üldse vaja luua juriidilist isikut koos kaasneva raamatupidamise jm kohustustega, vaid oma eesmärgi saab ka muul moel saavutada.

1.4. Vabatahtlik tegevus

Selleks, et demokraatiat hoida on vabatahtlikke vaja, samuti kodanikeühendusi. On vaja, et inimesed oleksid aktiivsed nii ühiskonna ja riigi kui ka endi jaoks. Mida rohkem on vabatahtlikkust, seda elujõulisem on ühiskond ja mõtlevamad inimesed. Kui kõike tehakse käsu korras, siis järelikult ei mõelda. Vabatahtlikud ei ole mingisuguse eksklusiivse väljavalitute klubi liikmed vaid on täiesti tavalised inimesed meie keskelt. Igaüks võib hakata vabatahtlikuks – see on kõigile kergesti kättesaadav ja tore võimalus panustada nii oma kodukanti kui ühiskonda laiemalt.

Oli aeg, kui mõned tundsid, et ei tohi proovida panustada riigi majandusse läbi vabatahtliku sektori. Lõppude lõpuks, räägitakse vabatahtliku tegevuse mõõtmast definitsioonist, mis aitab kaasa riigi heaolule, mitte aga sisemajanduse koguproduktile. (Kendall 2003: 13)

Legaaldefinitsiooni järgi on vabatahtlik füüsiline isik, kes osutab teenuseid teisele isikule või teise isiku kasuks oma vabal tahtel ja tasuta. Vabatahtlik on füüsiline isik, s.t.

inimene. Juriidiline isik (organisatsioon) ei ole vabatahtlik, kuigi seadusega oleks ilmselt otstarbekas siduda vabatahtlike tegevus juriidiliste isikutega (nii nende tegevuse koordineerimise kui ka lepinguliste suhete kehtestamise teel). Määratledes vabatahtliku füüsilise isikuna, tuleb silmas pidada ka tsiviilseadustiku üldosa seaduses sätestatud üldiseid teovõimet puudutavaid norme. TsÜS § 8 lg. 2 kohaselt on täielik teovõime (s.t. võime iseseisvalt omandada õigusi ja kohustusi) 18-aastaseks saanud isikul (täisealisel). Alla 18-aastaselt isikul (alaealisel) ja isikul, kes vaimuhaiguse, nõrgamõistuslikkuse või muu psüühikahäire tõttu kehtvalt ei suuda oma tegudest aru saada või neid juhtida, on piiratud teovõime. Et vabatahtlik tegevus oma olemuselt võib olla väga oluline tegevus ka piiratud teovõimega isikute jaoks, siis oleks oluline kirjutada seadusesse sisse ka piiratud teovõimega isikute vabatahtlikuks olemise eeldused. Üldseadus oma üldiste printsiipidega loomulikult ei keela sellistel isikutel seaduses sätestatud tingimustel (esindaja nõusolek) vabatahtlikuna tegutseda, küsimus on pigem vajaduses rõhutada seaduses selliste isikute vabatahtlikuna tegutsemise lubatavust. (Vabatahtliku tegevuse... 2003)

Vabatahtlik tegevus on oma aja, energia või oskuste pakkumine vabast tahtest ja tasu saamata. Vabatahtlikud aitavad teisi või tegutsevad peamiselt avalikes huvides ja ühiskonna heaks. Oma pereliikmete abistamist ei loeta vabatahtlikuks tegevuseks. (Vabatahtlike värav 2013)

Vabatahtlikul tegevusel on kolm peamist tunnust (*Ibid.*):

1. tegevus toimub vabast tahtest, mitte kohustuslikult ega sunniviisiliselt;
2. tegija ei saa rahalist ega materiaalset tasu, kuigi võib saada palju kasu ning tänutäheks ka kingitusi;
3. tegutsetakse väljaspool oma kodu ja perekonda, kellegi teise või laiemalt ühiskonna hüvanguks.

Noortevaldkonnas on vabatahtlik tegevus laialt levinud noorteühingute töös ja noorteürituste korraldamisel. Selle peamine väärtus noore jaoks seisneb uute ja edasiseks eluks kasulike teadmiste ning kogemuste saamises, uute sõprade leidmises ning sotsiaalse võrgustiku laienemises. Kõike seda on hea kasutada ja esitleda näiteks edasistel õpingutel või töökohale kandideerides. (Vabatahtlik tegevus 2013)

Kui inimene tunneb huvi ümbritseva vastu, märkab probleeme ning on valmis ise käed külge lööma, siis vabatahtlikuks hakkamine on üks võimalus midagi head ja kasulikku teha. Igaüks võib olla vabatahtlik, olenemata soost, vanusest, haridusest või sissetuleku suuruselt. Põhiline on tahe ning enda jaoks sobivate võimaluste leidmine. (Vabatahtlike vārav 2013)

Vabatahtlikuna tegutsetakse väga erinevatel põhjustel. Inimesi innustab näiteks (*Ibid.*):

- soov midagi ise āra teha,
- võimalus mõjutada ja muuta oma elukeskkonda paremaks,
- võimalus ennast teostada ja proovile panna,
- võimalus omandada uusi teadmisi ja oskusi,
- võimalus tutvuda erinevate inimestega,
- soov olla kasulik ning aidata teisi,
- võimalus sisustada oma vaba aega,
- võimalus lihtsalt teha vahelduseks midagi uut ja erilist.

Aja jooksul muutuvad ka põhjused vabatahtlikuna tegutsemiseks. Näiteks noor otsib vabatahtlikust tegevusest põnevaid kogemusi ja uusi sõpru, täiskasvanule võib vabatahtlikkus pakkuda töö kõrvalt alternatiivset eneseteostust ja vaheldust ning pensionārele hoopis võimalust oma elukogemust jagada ja ühiskonnas jätkuvalt kasulik olla (*Ibid.*). Aastatel 2009 - 2010 tegi tasustamata regulaarset (rohkem kui kord aastas) vabatahtlikku tööd 4,5 protsenti Eesti elanikkonnast, kes on vanemad kui kümme aastat. Nende inimeste hulk oli ligikaudu 54 000. (Heategevuse majanduslik... 2011)

Vabatahtlik infrastruktuur peab tagama vabatahtliku töö arenguvõimalused, näiteks:

- Juurdepāās: vabatahtlik töö on kõigile kättesaadav, sõltumata vanusest, soost, sotsiaalsest seisundist, poliitilisest või usulisest arvamusest.
- Maht: organisatsioonid, kes on valmis ja huvitatud saama vabatahtlikku tööd – tajuma ja teadma, kuidas kasutada vabatahtliku tööd kui ressursi.
- Avalik arvamus: vabatahtlik prestiiž, üldised hoiakud avalikkuse ja arvamuse vabatahtlikku rolli, selle vajalikkust ja valmisolekut osaleda vabatahtlikuna.

Sellise infrastruktuuri põhiülesanne on pakkuda kõik vajalikud tingimused, et vabatahtlik töö võiks toimida edukalt, ilma takistusteta. Põhimõtteliselt iga element peab olema mitte ainult esitletud, vaid ka õigesti rakendatud. (Volunteering... 2012: 223)

Kes ei taha vabatahtlikuna tegutseda, see ei hakka ka sellega tegelema. Aga kellegi aitamine annab midagi – sisemise hea- ja rahulolutunde, teadmise, et saad kellegi jaoks midagi teha, saad olla kasulik. Paljud organisatsioonid kasutavad tänapäeval vabatahtlikku tööjõudu, nii on ka mittetulundusühingute ja sihtasutustega. Paljud mittetulundusühingute asutajad on algselt tegelenud vabatahtliku tööga, millest tulenevalt on tõuke saanud asutada ühing, et tegeleda antud valdkonnaga süvendatult ning ühiskonnaelus midagi muuta, kaasa rääkida ja ära teha.

1.5. Kolmanda sektori finantseerimisvõimalused

Rahastamine mittetulunduslikus ettevõtluses seab vajaduse eelnevalt teada, millisele ühendusele saadakse vahendeid – leida raha püstitatud eesmärkide saavutamiseks. Seega määrab oluliselt võimalusi selleks kodanikuühenduse missioon, visioon ja tegevuse eesmärgid. Iga tegevus vajab aga vahendeid ja võimalusi nende saamiseks on väga erinevaid.

Ükskõik kui õilsad ideed ka ei oleks, ei pääse üle ega ümber rahast ega sellest, kuidas seda oma missiooni elluviimiseks hankida. Ühendused ei pea ainult ootama, kuni avaneb mõni võimalus oma projektile toetust küsida. (Kuidas korraldada... 2006)

Mittetulundusühenduse sissetulekud võib jagada kuude otsese allika kategooriasse. Ühenduse tegevuse järjepidevuse tagamiseks on hea kui mittetulundusühendus kasutab/planeerib oma tegevuste rahastamiseks erinevaid võimalusi.

- Annetused - era- ja/ või juriidiliste isikute poolt tehtud eraldised raha, vahendite, toodete (nt ettevõtte toodang), töötajate jne. ressursside näol.

- Avaliku sektori toetused - kohaliku omavalitsuse (edaspidi KOV) poolne tegevustoetus; projektide kaasfinantseering; projektitoetus; ürituse korraldamise toetus; riigieelarvelised eraldised mittetulundusühingutele.
- Fondide toetused - Eesti siseste (EAS, Hasartmängumaksu Nõukogu, Hariduse Infotehnoloogia Sihtasutus jt) ja rahvusvaheliste (Euroopa Noored, Comenius jt) fondide projektitoetused.
- Liikmemaksud - ühingu liikmetelt kogutavad ühekordsed sisseastumis- ja regulaarsed liikmemaksud.
- Sponsorlus - vastastikusel kasul põhinev tegevus, milles üks pool pakub lepingu alusel rahastamist või teistsugust toetust (eesmärgiks seeläbi nime, kaubamärgi, maine edendamine) ning teine pool viib selle toel ellu mingi tegevuse või ürituse, seejuures „reklaamides“ sponsorit, tema toodet jne.
- Tegevusest saadav tulu - toodete ja/ või teenuste müügist saadav tulu. Näiteks (ühingu sümboolikaga) toodete müük, valdkondlike (nt noorsootöö) teenuste osutamine kohaliku omavalitsuse tellimusel lepingu alusel, külamaja ruumide rentimine üritusteks jne. (Mittetulundusühenduste... 2013)

Vaid vähesed ühendused sõltuvad ainult ühest rahastamisviisist. Rahalised vahendid sõltuvad ühenduse eesmärgist ja tegevusest. Mitte kõigil ei ole liikmemaksu ja mitte kõik ei saa eraannetusi. Mitte kõik ei saa toetusi riigieelarvelistest vahenditest ega ettevõtjatelt. (Kuidas korraldada... 2006)

Kaudsete allikatena tulevad arvesse maksusoodustused ja mitterahalised toetused (tasuta kasutusleping, asjade annetused jt.). Võrreldes teiste organisatsioonidega, st. ettevõtete ja riigiasutustega, on ühendustel kasutada veel üks tähtis vahend – liikmete ja teiste vabatahtlike poolt panustatud aeg ja töö. Mida oskajamad ja pühendunud vabatahtlikud on ja mida otstarbekamalt nende oskusi ja teadmisi kasutatakse, seda edukam on ühendus. (*Ibid.*) Nende panustatud aeg ja töö ei pruugi olla alati hinnatav rahalistes ühikutes, moraalsed, vaimsed ja emotsionaalsed väärtused on sageli palju tähtsamad.

Riigieelarveliste vahendite suunamisel kolmanda sektori organisatsioonide tegevusse tuleb kinni pidada kolmest põhimõttest (Kodanikeühenduste... 2004):

- I. Rahastamine peab olema läbipaistev, reeglid järgitavad, korraldus üheselt mõistetav ja otsused põhjendatud.
- II. Ressursid tuleb suunata sihipäraselt: toetada tegevusi ja organisatsioone, mille valdkonna arengusse on vaja vahendeid suunata ning kus rahastamine aitab püstitatud eesmärgi täita.
- III. Tuleb silmas pidada rahastamisskeemide optimaalsust, sest toetuste eraldamise administreerimine toob alati kaasa rahalisi kulusi. Kulutused sõltuvad rahastamisskeemide ülesehitusest - ebaotstarbeka valiku puhul võib liiga suur osa vahendeist kuluda mehhanismide töös hoidmisele.

Eesti praktikas lähtub toetuste andmine väga erinevatest eesmärkidest. Ühelt poolt võib toetus olla seotud KOV'i eesmärgiga toetada kodanikualgatust kui sellist, kus lähtutakse eelkõige ühenduste vajadustest (nõudlusest) ning millel ei pruugi olla otsest seost avalike teenuste arendamisega. Teisalt võib toetuste andmine olla seotud avaliku võimu konkreetsete valdkonnapoliitiliste eesmärkidega, näiteks sotsiaaltoetuste teenuste arendamisega. Sellisel juhul ei kirjelda avalik sektor küll ise detailset, milline üks teenus peab olema, vaid püüab tagada olukorra, kus vabaühenduste osutatav teenus lähtuks valdkonnapoliitilistest eesmärkidest. Toetuste eraldamise puhul avalik sektor otseselt ei osta teenust, vaid lähtub partnerluse põhimõtetest, kus teenuse täpne sisu jms seonduv määratletakse koostöös poolte vahel. Üldjuhul on siis tegemist pikaajalise koostööga, mitte ühekordse toetuste eraldamisega mingi teenuse elluviimiseks. (Lember jt.2011; 37)

Partnerlusel, kus toetatakse teenuste osutamist, on mitmeid positiivseid omadusi, see võimaldab (*Ibid.*: 38):

- suuremat otsustus- ja tegutsemisvabadust vabaühendustele, kuna lähtub ühenduste – ja seeläbi ka kodanike – esitatud nägemusest;
- avaliku sektori aja ja ressursside kokkuhoid, kuna teenuste kujundamisel ja osutamisel usaldatakse vabaühenduste asjatundlikkust ning otsustamisel ei pea lähtuma hangete läbiviimise protseduurireeglitest;
- paindlikku tegutsemist mõlemale poolele.

Kuigi partnerlus toetuste andmise teel on Eestis hetkel enam levinud kui teenuste lepinguline delegeerimine, on strateegiliselt oluliste teenuste puhul soovitatav pigem liikuda teenuste üleandmise mitmeaastaste lepingute suunas, et tagada teenuste järjepidevus ja kvaliteet ning motiveerida ühendusi teenuseid arendama. Lisaks, praegu on toetuste andmisel teenuste osutamiseks mõningaid praktilisi ja õiguslikke küsitavusi – väga erinevate tegevuste toetamisel on raske tõmmata piiri avaliku teenuste osutamise toetamise ja muude tegevuste toetamise vahele. (*Ibid.*: 38)

Avalikul sektoril tuleks alati kaaluda, kas toetuste andmisega kaasnev paindlikkus kaalub üles võimalikud probleemid, milleks võivad olla (*Ibid.*: 38-39):

- väiksem suude mõjutada ja kontrollida teenuste kvaliteeti ja elluviimist, kuna teenuse on defineerinud vabaühendused;
- vastutuse hägustumine, kuna pole selge, kes täpselt mille eest vastutab (sh järjepidevus);
- kaasnev ebakindlus, kuna toetus on üldjuhul ebastabiilsem rahastamise allikas kui mitmeaastane leping;
- teenuste osutamise eristamatus muudest toetatavatest tegevustest (sh probleemid avaliku sektori raamatupidamise korraldamisel).

Kodanikeühenduste riigieelarvelistest vahenditest rahastamise ulatus on aasta - aastalt märgatavalt kasvanud. Enim on rahastatud Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Kultuuriministeeriumi valitsemisalade kodanikeühendusi ning aastatega on ka küllaltki palju kasvanud Sotsiaalministeeriumi valitsemisalas olevad ühendused. (Kodanikeühenduste... 2004)

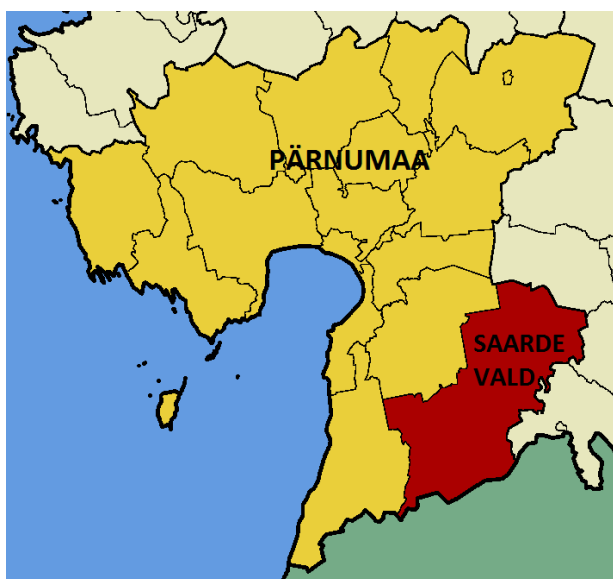
Arvatakse, et avaliku võimu kontrollimiseks ning oma sõltumatuse säilitamiseks peab kodanikeühiskond säilitama täieliku iseseisvuse ka oma tegevuse rahastamisel. Ometi näitab elu pigem vastupidist tendentsi. Demokraatlikes riikides saavad kodanikeühendused sageli riigieelarvest toetust, realiseerides selle abil enda püstitatud eesmärgi. Kui küsimus on ühiskonna heaks töötamises, siis miks ei tohiks selleks kasutada ühiskonnaliikmete endi maksurahasid? Ettevaatlikkusele peaks aga sundima asjaolu, et niisugustes rahalistes suhetes võidakse kodanikeühiskonda käsitleda mitte

kodanikualgatuse esindajana, vaid avaliku võimu käepikendusena või ka võimukandjate varjatud majandustegevuse vahendina.

2. KOLMANDA SEKTORI ARENGUPERSPEKTIIVID JA MAJANDUSTEGEVUS SAARDE VALLAS

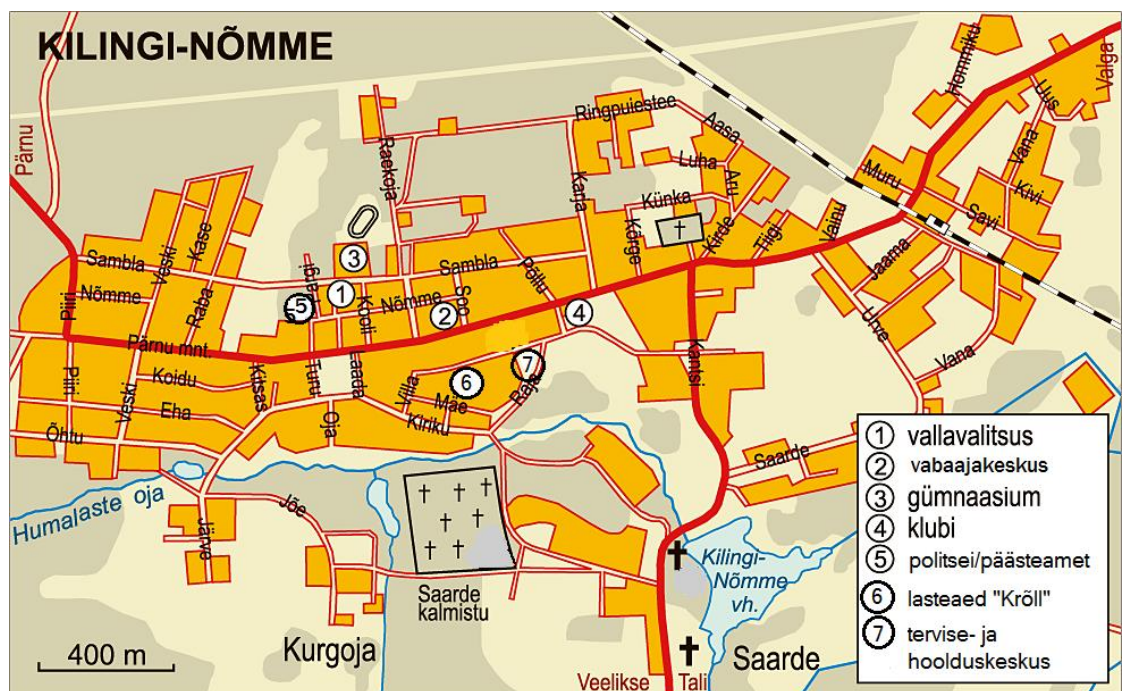
2.1. Saarde valla lühitutvustus

Saarde vald asub Pärnumaa kaguosas (vt. Joonis 3). Uued piirid sai vald 2005. aasta 16. oktoobril toimunud kohalike omavalitsuste valimiste tulemusel, kui ühinesid Saarde ja Tali vald ning Kilingi-Nõmme linn. Ühinemise tulemusena kuulub Saarde territooriumi poolest Eesti suurimate valdade hulka. Saarde valla elanike arv 01.01.2013. a seisuga oli 4347. Saarde vald jaguneb asulateks, milleks on vallasisene linn Kilingi-Nõmme, Tihemetsa alevik ja 23 küla. Vallakeskuse (Kilingi-Nõmme) kaugus Pärnust on 40 km, Viljandist 50 km, Valgast 100 km ja Mõisakülast 17 km (mööda maanteid). Valla naabriteks on Häädemeeste ja Surju vald Pärnumaal, Kõpu, Halliste ja Abja vald Viljandimaal ning lõunas Läti Vabariik. (Saarde vald 2013)

Joonis 3. Saarde valla asukoha kaart (autori koostatud)

Valla keskus asub Kilingi-Nõmmes. Kilingi-Nõmme linnas on piki Pärnu maanteed välja kujunenud kaks olulist piirkonda: südalinn, kus asuvad keskvaljak, kaubatanav, gümnaasium, konstaablijaoskond, tervishoiu- ja toitlustusasutused ning ringtee ja raudtee piirkond, kus on tootmis- ja transiiditeenindus ning mis on oluline transpordisõlm. Linnas on gümnaasium (koos õpilaskoduga) ja muusikakool, lasteaed "Kröll", raamatukogu, klubi, vabaajakeskus ja spordihoone; perearsti- ning tervise- ja hoolduskeskus (vt. joonis 4). (Eesti Entsüklopeedia 2011)

Joonis 4. Kilingi-Nõmme linna kaart (Eesti Entsüklopeedia 2011; autori täiendatud)

Saarde vald on turvaline, puhta ja metsarikka looduskeskkonnaga piirkond, väärtustatud geograafilise ja kultuuritraditsioonide omapäraga, kus Kilingi-Nõmme kui vallasisene linn on kujunenud Edela-Eesti teiseks tõmbekeskuseks. (Saarde valla arengukava 2011)

Saarde valla kui omavalitsuse missioon on valla elanikkonna kvaliteetne teenindamine. Kohaliku haldusterritoriaalse planeeringu kavandamine ja kehtestamine ning kohaliku keskkonna kujundamine lähtuvalt säästva ja tasakaalustatud arengu põhimõtetest. Kohaliku omaalgatuse stimuleerimine ja toetamine. Ajalooliselt välja kujunenud identiteedi ja kultuuriomapära säilitamine, propageerides elanike ühtekuuluvustunnet. (*Ibid.*)

2.2. Uurimismeetodi kirjeldus

Käesoleva bakalaureusetöö teises peatükis analüüsitakse kolmanda sektori majandustegevust ja arenguvõimalusi Saarde vallas. Analüüsi peaeesmärgiks on uurida ühenduste tegevusvõimekust ning nende jätkusuutlikust. Antud peatükis põhjendatakse uurimismeetodi valikut ning uuringu läbiviimise printsiipe.

Empiirilise materjali kogumiseks on käesolevas töös kasutatud kvalitatiivset uurimismeetodit. Andmekogumise meetodiks oli küsitlusleht ning saadud andmeid võib nimetada primaarandmestikuks, kuna autor kogus andmed ise. Küsitlus koosnes lahtistest küsimustest.

Küsitlusuuringute eeliseks peetakse tavaliselt seda, et nende abil saab koguda suure andmestiku: uurimusega võib haarata palju inimesi ja esitada neile rohkelt küsimusi. Küsitlusmeetod on tõhus, sest säästab uurija aega ja vaeva. Küsitlusleht või ankeet võidakse saata kas või tuhandetele kutsealustele või väikeettevõtjatele. Kui ankeet on hoolikalt koostatud, saab andmeid kiiresti talletada ja arvuti abil analüüsida. (Hirsjärvi jt. 2005: 182)

Samas on küsitlusel ka omad puudused, kogutud andmeid on peetud pinnapealseks ja vastava uurimuse teoreetilist panust tagasihoidlikuks. Miinusteks peetakse: ei ole võimalik kontrollida, kui tõsiselt vastajad uurimisse suhtuvad; pole selge, kui õnnestunuks vastaja esitatud vastusevariante peab; kadu võib vahel kujuneda üsnagi suureks. (*Ibid.*)

Küsimustiku eesmärk on saada ülevaade:

- missuguseid rolle ja eesmärke organisatsioonid täidavad,
- millised on nende peamised probleemid,
- millised on nende rahastamise allikad,
- kuidas on toetuste saamine/mitte saamine mõjutanud organisatsiooni jätkusuutlikust.

Töö raames läbiviidud küsitlus oli mõeldud täitmiseks organisatsiooni esindajatele. Küsitluslehel oli kokku 25 küsimust (vt. lisa 4), mis olid jaotatud nelja blokki:

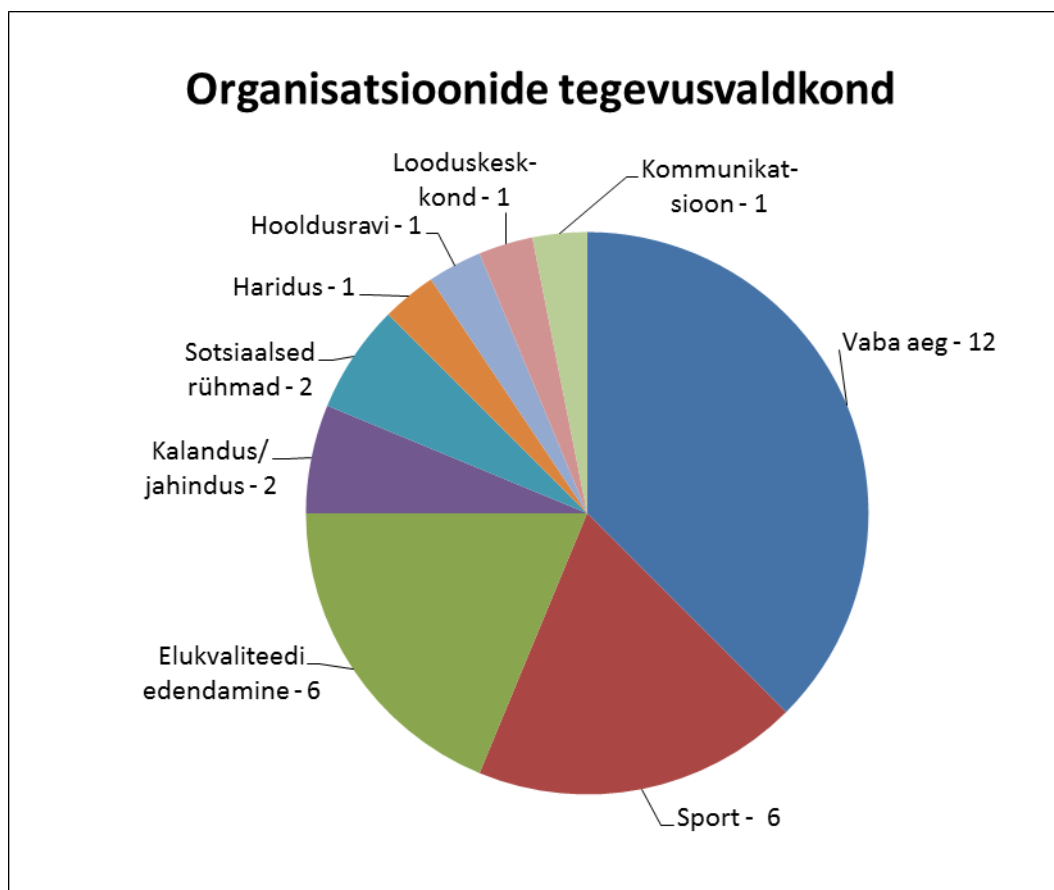
1. Küsimused ühingu kohta – siin tuli organisatsioonil kirjutada nimi ja tegutsemisvorm, millal on ühing asutatud, määratleda oma tegutsemisvaldkond, eesmärk ning kirjutada organisatsiooni liikmete arv.
2. Rahastamine – vastused tuli leida küsimustele, mis puudutasid organisatsiooni rahastamist, millised on rahastamise allikad, milliste tegevuste/vahendite jaoks on toetust taotletud ning kas tullaakse toime olemasolevate ressurssidega.
3. Koostöö – ühinged pidid märkima, kas tehakse koostööd teiste samalaadsete organisatsioonidega Saarde vallas, mujal Eestis või välismaal. Kas tehakse koostööd eraettevõtetega ning kohaliku omavalitsusega, milliseks hindavad organisatsioonid omavahelisi suhteid ja kas koostööd tehes erinevate sektoritega esineb probleeme.
4. Areng – organisatsiooni esindajad pidid märkima, kas neil on olemas arengukava ning kui jätkusuutlikuks peavad nad oma tegutsemist. Kas planeeritakse oma tegevuses muutusi ning millised on nende põhilised vajadused ja millisena näevad nemad omaalgatuste arengut Saarde vallas.

Küsitlus edastati peamiselt elektrooniliselt ühingute teadaolevale e-maili aadressidele, kuhu manusena oli lisatud *Wordi* dokumendi abil koostatud küsimused ning samuti lisati küsimused ka olemasolevasse kirja – nii said vastajad otsustada, kuidas neil parem vastata on, kas kohe vastata samale kirjale või avada *Wordi* dokument ja vastata seal. Oli ka neid, kes soovisid küsitluslehte paberkandjal. Küsitlus saadeti laiali 18.märts 2013 ja vastuseid oodati tagasi hiljemalt 8.aprill 2013, nimetatud ajavahemikul saadeti veel meeldetuletuskirju ning võeti ühendust telefoni teel. Valimiks olid Saarde vallas autorile teadaolevad mittetulundusühingud, sihtasutused ja seltsingud. Äriregistri andmetel on Saarde vallas registreeritud mittetulundusühinguid 21, sihtasutusi 2 ning kuna seltsingutel puudub kohustus äriregistrisse kande tegemine, siis küsitlus saadeti sealses piirkonnas teadaolevatele seltsingutele.

2.3. Mittetulunduslikud organisatsioonid Saarde vallas

Väga olulist tähtsust omab kohaliku omavalitsuse jaoks inimeste omaalgatus ja aktiivsus. Küla elab siis, kui seal elavad aktiivsed ja hakkajad kodanikud. Elanike aktiivne suhtlemine, ühised ettevõtmised, heakorrapäevad ja muud ühisüritused annavad elanikule suuremad võimalused ennast teostada, suurendada seeläbi eneseteadlikkust ja avardada silmaringi.

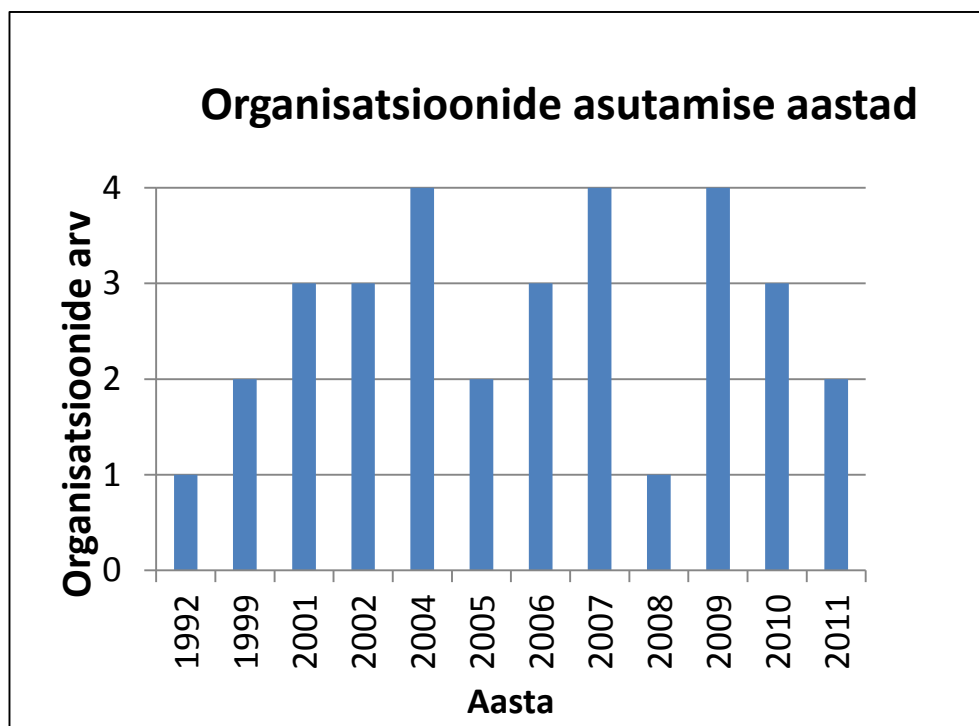
Äriregistri andmetel on Saarde vallas registreeritud 21 mittetulundusühingut, 2 sihtasutust ning täpne arv seltsinguid ei ole teada, kuna seltsingutel puudub kohustus enda tegevus äriregistrisse kanda, kuid tabelis 3 (vt. lisas 3) on märgitud autorile teadaolevad seltsingud vallas. Alljärgnev graafik annab ülevaate antud organisatsioonide tegevusvaldkonnast.

Joonis 5. Organisatsioonid tegevusvaldkonna lõikes (autori koostatud)

Joonis 5 järgi tegutsetakse Saarde vallas kõige enam vaba aja sisustamisega, millega tegeleb 12 ühingut. Teisel kohal on sport/kehakultuur ning piirkonna elukvaliteeti edendav tegevus, mõlema tegutsemisvaldkonna alla kuulub 6 organisatsiooni. Sotsiaalsete rühmade huvide esindamisega ja kalanduse/jahindusega tegeleb 2 ühingut. Hariduse, kommunikatsiooni, looduskeskkonna ja hooldusraviteenusega organisatsioone on autorile teadaolevalt 1.

Järgnev joonis kirjeldab (joonis 6) organisatsioonide asutamisaastate jagunemist, kust selgub, et kõige rohkem on ühinguid asutatud 2004, 2007 ja 2009 aastal. Alates 1999 aastast võib välja tuua kasvava tendentsi, mil lisandus vähemalt üks organisatsioon ning hüppelise tõusu on teinud aasta 2009, mil loodi 4 ühingut.

Joonis 6. Organisatsioonide asutamise aastad (autori koostatud)

Saarde vallas on kodanikealgatusel ja külaelu aktiveerimiseks vallavalitsuse toetusel loodud külakeskused Kanaküla, Käršu, Tõlla, Sigaste ja Jäärja külas. Lisaks külakeskustele on päevakeskused Tihemetsa alevikus ja Kilingi-Nõmme linnas. Külakeskuste loomist tuleb omavalitsusel toetada juhul, kui on külas olemas oma

initsiatiiv, tahe ja selge visioon külakeskuse funktsioonist ja külakeskuse tegevusest. Kohalik omavalitsus tegutseb elanike ühiste huvide nimel, seega aktsepteerib, tunnustab ja toetab igat konkreetset küla ühishuvi väljendavat põhjendatud soovi ning vajadust. (Saarde valla arengukava 2011)

Päevakeskuste roll on mitmekesine ja puudutab oluliselt sotsiaaltoetuste tausta. Päevakeskuste peamine eesmärk on võimaldada võrdselt nii noortel kui täiskasvanutel ja eakatel elanikel päevakeskuse teenuseid tarbida, samuti võimaldada külalistajatel kasutada avalikuks kasutusotstarbeks mõeldud inventari ja seadmeid. Peamine päevakeskuste tegevus baseerub kodanike omaalgatusel. (*Ibid.*) Kilingi-Nõmme tegutsevad seltsingud (autorile teadaolevad) käivadki koos just seal asuvas päevakeskuses, sama moodi toimetavad ka Tihemetsa seltsingud.

2.4. Ühenduste seisukohad ja ootused arengu ja rahastamise suhtes

Saarde valla areng ja käekäik baseerub eelkõige kohalike inimeste füüsilisel, vaimsel ja sotsiaalsel heaolul ning nende inimeste tahtel midagi paremaks muuta. Nii samuti kui on iga isiku füüsiline, vaimne ja sotsiaalne heaolu, moodustub tervikuna üldine kirjeldus valla füüsilise, vaimse ja sotsiaalse heaolu kohta, mida valla baasil on võimalik laiemas kontekstis arendada ja parandada.

Küsitlusleht saadeti autorile teadaolevatele ühingutele – kokku 32. Vastustega lehti tuli tagasi 20-lt ühingult. Mitte-vastanute seas oli ühinguid, kes täna enam aktiivselt ei tegutse ning nad ei pidanud vajalikuks uuringus osaleda. Mõne organisatsiooni puhul ei õnnestunud inimestega kontakti saada ja seega jäid küsimustikud vastamata. Uuringu tulemused esitatakse üldistavalt, konkreetset organisatsiooni ei ole võimalik omavahel seostada. Osaliselt kasutati küsimustiku analüüsiks *Excel* tabelprogrammi.

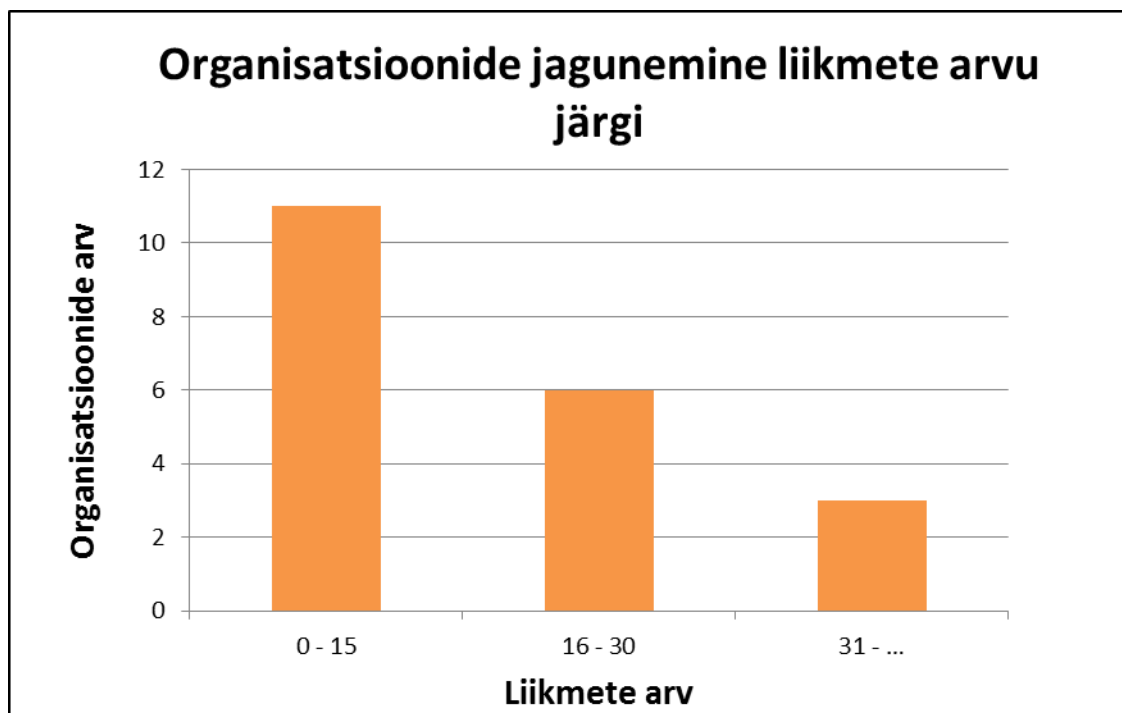
Analüüsitavad organisatsioonid jagunevad: (vt. joonis 7) 11 mittetulundusühingut, 2 sihtasutust ja 7 seltsingut.

Joonis 7. Organisatsioonide arv tegevusvormi alusel (autori koostatud)

Kohaliku elukeskkonna parendamisega tegelesid kõige enam külaseltsid, kelle eesmärgiks on küla huvide esindamine. Külades erinevate kultuuriürituste korraldamisega, mis on suunatud laiemale avalikkusele ja külastajateringile, toetatakse otseselt ka turismi ja ettevõtluse arengut konkreetses piirkonnas. Aktiivne küla, kus tegutsevad aktiivsed kodanikud, on atraktiivne turismiarengu seisukohast, majanduse seisukohast ja toetab küla üldist terviklikku arengut.

Organisatsiooni liikmeskonda iseloomustab joonis 8, mille järgi esineb kõige rohkem ühinguid, kus liikmete arv jääb alla viieteistkümne ning kõige vähem esineb organisatsioone, kus oli 31 ja enam liiget.

Joonis 8. Organisatsioonide jagunemine liikmete arvu järgi (autori koostatud)

Järgnev tabel 2 kirjeldab organisatsioonide rahastamise allikaid aastatel 2009 – 2012. Kõige enam esines toetusi kohalikult omavalitsuselt, mida võib pidada peamiseks rahastamise allikaks, järgnesid toetused riiklikest fondidest või organisatsioonidest (näiteks: Kohaliku omaalgatuse programm, Euroopa Noored programm, Avatud Eesti Fond, Kultuurkapital), muud rahastamise allikad, kuhu kuulusid näiteks esinemistasud, stardimaksud ja osavõtumaksud ning toetused kohalikest fondidest, mille all mõeldi kohalikke ettevõtjaid. Harvem esinesid toetused riigieelarvest, omatulu ja liikmemaks. Ükski ühing ei ole saanud annetusi ega taotlenud toetust Euroopa Liidu fondidest. Üksteist organisatsiooni kasutas kolme või rohkem rahastamise allikat ehk nad on riske paremini maandanud. Ülejäänud ühingute rahastamise allikad jäid alla kahe, samas nii vastasid organisatsioonid, mis tegutsesid pigem oma huve esindades.

Tabel 2. Organisatsioonide rahastamise allikad (autori koostatud)

Rahastamise allikad	Ühingute arv
Liikmemaks	5
Annetused	-
Omatulu	4

Rahastamise allikad	Ühingute arv
Toetused KOV'ilt	19
Toetused kohalikest fondidest	6
Toetused riigieelarvest	3
Toetused riiklikest fondidest või organisatsioonidest	10
Toetused EL fondidest	-
Muu	12

Saarde valla 2013 aasta eelarves kajastub, et vald on planeerinud toetada erinevaid spordiklubisid arvestatava summaga ning toetust on võimalik jagada ka erinevatele seltsitegevusega tegelejatele (Saarde Vallavalitsuse... 2013). Seega võib julgelt väita, et enamuse organisatsiooni eelarvest moodustab kohaliku omavalitsuse toetus, kuna vald toetab aktiivselt omaalgatusi, küll mitte alati kogu toetuse ulatuses, mida ühing on soovinud, kuid ilma ei ole vald küsijaid jätnud.

Suurem hulk küsitluses osalenud organisatsioonidest väidavad, et tegevuse mittetoetamine ei oleks nende ettevõtmisi katkestanud, mis näitab, et antud ühingutes tegutseb hulgaliselt aktiivseid ja vabatahtlikke inimesi. Samas oli ka neid, kes pidid tõdema, et tänu kohaliku omavalitsuse toetusele on saanud nad käia erinevatel väljasõitudel ja üritustel. Ja nii nagu on põhiliselt igas eluvaldkonnas ja erinevates majandussektorites – kui oleks finantsressursse rohkem, saaks rohkem ära teha, selle väitega nõustusid enamus organisatsioonid. Kuid küsides, kas ühingu tulevad toime olemasolevate ressurssidega (nii materiaalsete, kui ka inimressurssidega) – vastasid justkui kõik ühest suust, et tulevad toime küll.

Enne ühinemist (kui ühinesid Saarde ja Tali vald ning Kilingi-Nõmme linn) arvati, et suured vallad kaotavad pigem väiksemate finantseerimisprojektide osas (ka kodanikuühenduste rahastamine), kus ikkagi on tendents eraldada raha nõ. üksustepõhiselt (et ühte üksusesse palju projekte ei läheks). Kohaliku Omaalgatuse programmi eraldiste analüüs 2006-2008 seda siiski ei näidanud, pigem sõltub see MTÜ'de algatus ja projektide kirjutamise võimest ja ka finantseerimisallikast. (Kohalike omavalitsuste... 2008)

Saarde vallal on olemas volikogu määrus mittetulundustegevuseks toetuste andmise korrast. Toetuste saamise taotlused esitatakse reeglina kord aastas 15.oktoobriks (see on sätestatud Saarde valla eelarve menetlemise ja vastuvõtmise korras). Erandjuhtudel vaadatakse toetuse taotlusi vallavalitsuses läbi nende esitamise järel ja otsustatakse nende rahastamine. Summaliselt on siiski eelarveridadel piir ees. Tavaliselt kogu mahus küsitud toetust pole võimalik saada. Näiteks spordiklubidele eraldatud toetuste suurused otsustab spordiinimestest koosnev grupp.

Arengukava küsimusele tuli positiivne vastus ainult kahelt organisatsioonilt. Küsitlusele vastanud ühingud pidasid oma tegutsemist jätkusuutlikuks, kuna on olemas motiveeritud inimesed, kes tunnevad vastava seltsitegevuse vastu huvi, ollakse paindlikud ning külainimestel on huvi koos käia. Ühe ühingu peamine jätkusuutlikus seisneb selles, et säiliksid töökohad ning samuti on ühingu, kes on ennast aastate jooksul tõestanud ja usuvad, et suudavad ka edaspidi vajalikud võimalused noortele luua.

Erinevate organisatsioonide vajadused on erinevad nagu nende tegutsemisvaldkonnadki, kuid kõigi ühine vajadus on raharessurss. On neid, kellel on puudu ajaressursist – toodi näide, et ajanappuse tõttu tehakse organisatsiooni aruandeid öösiti. Ühingutel napib võimalust hankida koolitusteks või õppepäevadeks vahendeid. Üks ühing tunneb puudust heast raamatupidajast ja projektikirjutajast, nad mitte ei vaja selle alaseid koolitusi, vaid kogemusega inimest. Samas väidavad spordi/kehakultuuriga tegelevad organisatsioonid, et nende tegevuseks on loodud ideaalilähedased võimalused.

Omaalgatuste arengut Saarde vallas näevad ühingud tõusvas joones tänu sellele, et vald toetab, kui on väärt idee ja inimestel endal tahtmist. Samas on rahvas üsna passiivne uusi organisatsioone looma. Ühe ühingu esindaja oli selle teema suhtes kriitiline, väites, et omaalgatus on nõrk, kuna vald on liiga palju toetanud - harjutud valla toetustega ja seetõttu initsiatiiv madal. Lahenduseks pakuti, et tuleks lõpetada paljude tegevuste otsetoetuse maksmine valla eelarvest ning viia finantseerimine omaosaluse peale projektitaotluste baasile (näiteks 10 - 30 % omaosaluse taotletud projekti puhul maksab vald).

Viimasena arutleti teemal, kuidas motiveerida omaalgatuste/ühingute loomist Saarde vallas. Ühiselt jõuti arusaamisele, et peamiseks motivaatoriks on piisava materiaalse algkapitali tagamine. Vaja oleks luua kindlustunne ning vajaliku info parem kättesaadavus, leida ja liita ühesuguse huviga inimesed ning näidata head eeskuju, mis kindlasti innustab ka teisi vastavalt tegutsema.

Lõpetuseks said ühingud veel oma arvamust avaldada kõigele eelpool, mis küsitluslehes oli toodud. Arvati, et Saarde vald küll toetab külaseltside tegevust, kuid abi oleks vaja erinevate fondide tutvustamisel ja vaja oleks nõuannet millisest fondist saaks vajaliku tegevuse jaoks raha taotleda. Oluliseks peeti abi projektide kirjutamisel. Toodi eraldi välja, et sageli puudub informatsioon abivõimaluste kohta. Vald võiks osutada ka raamatupidamisteenust. Ühingu luua on lihtne, kuid keeruline on registreeritud MTÜ asjaajamine. Oodatakse seltsitegevuseks abi just kohapeal (valla keskus), sest inimestel napib aega käia koolitustel ja infopäevadel Pärnus või veel kaugemal. Seltsitegevus on saanud küla inimestele harjumuseks ja nad tulevad rõõmuga kõigile üritustele.

2.5. Järeldused ja ettepanekud kolmanda sektori edendamiseks

Antud peatükis arutletakse uuringu tulemuste üle ja tuuakse välja järeldused. Autor toob välja kaks omaalgatuslikku tegevust, millega võiks vallas tegeleda.

Töö autori hinnangul oli uuringu jaoks kasutatud metoodika sobilik, kuid leidis ühingu esindajaid, kellele ei sobinud küsimuste hulk. Oli ka neid, kellele meeldis silmast-silma küsimustele vastata, mis andis neile vabama võimaluse probleemide üle arutlemisel ja muust elust-olust arutlemisel. See oli omane ühingu esindajatele, kes olid juba pensionieas, kel oli vajadus arutleda, mis on hästi, mis halvasti, mida saaks muuta ja lihtsalt vajadus suhtlemiseks. Antud meetodiga tekkis probleem, kus uurija ja vastaja tõlgendasid küsimusi ja vastuseid erinevalt, kuid seda aspekti leevendati, sõnastades küsimused üheselt mõistetavaks.

Tuginedes küsitlusest saadud andmetele, võib öelda, et kodanikeühendused on saamas järjest populaarsemaks, kuna uuringus osalenud ühingud tegutsevad eeskujulikult ja

väga aktiivselt ning vald toetab nende tegevust piisavalt. Autor ei näe põhjust, mis võib organisatsiooni loomisel veel takistuseks olla. Võib öelda, et inimesed on muutunud aktiivsemaks ning tahetakse midagi enda ja teiste heaks ära teha. Selleks tuleb koondada ühiste huvidega inimesed ja luua seltsing. Kuid esialgu tekitab hirmu ühingu registreerimine ja sellega seonduv dokumentatsioon.

Andmete analüüsist selgus, et enam on esindatud organisatsioonid, milles on viisteist või alla selle liikmeid (vt. joonis 8, lk. 33). Uuringu küsitluslehel puudus küsimus, millises vanusegrupis on ühingu esindaja ja/või nende liikmed, kuid uuringu käigus selgus tõsiasi, et pea pooled organisatsioonid on loodud noorte algatusel ning ka liikmeskond jääb alla 25 eluaasta. Kuna Saarde valla vanuseline struktuur on tendentsiga vananemise suunas ning rändesaldo on enam negatiivne just noorte seas, on noorte omaalgatuste toetamine ja arendamine üks prioriteetsemaid Saarde valla arengu suundi.

Et toetada ja arendada noorte tegevust, tegutseb vallas Kilingi-Nõmme Päevakeskus, mis on avatud igale noorele seadmata eeltingimusi tema tõekspidamistele, võimetele, oskustele, teadmistele ja rahalistele võimalustele. Päevakeskuse peaeesmärgiks noortega seotud tegevusel on kaasata neid aktiivsesse tegevusse, uute tegevuste algatamisse ning nende tegevuste arendamine, noorte huvitegevuse mitmekesistamine kaasates selleks erinevaid kodanikealgatuse vorme. Siiski ei ole päevakeskus mõeldud ainult noortele, antud keskuses tegutsevad mitmed seltsingud, kelle liikmeskond on keskealised ja üle selle.

Seni kuni leidub vallas aktiivseid inimesi – on ka aktiivselt tegutsevaid ühinguid, sest inimestele meeldib koos käia, rääkida omi asju ja infot vahetada. Isegi kui puuduks valla toetus, tegeleksid ühinged ikkagi oma huvidega ning ilmselt ei jääks neil midagi tegemata.

Autor on teadlik, et küsitlusele vastanute arvu põhjal ei saa teha üldistavaid järeldusi. Olgugi, et tegemist on väheste vastajatega, hindab autor teostatud uuringu tulemusi tähtsateks.

Käesoleva töö autor on tihedalt seotud Saarde vallaga ja autorile on teada, millisest algatusest on vallas vajaka. Autor on välja toonud kaks ettepanekut, millega vallas võiks tegeleda.

Kodanikualgatus „Lapsed tantsima“ – eesmärgiks on koondada lapsed vanuses 3-6 (mitte ainult tüdrukud, vaid ka tantsuhuvilised poisid) ja ühiselt nädalas korra või paar koos käia ning tantsida. Selleks on väga head võimalused loonud Kilingi-Nõmmes asuv klubi, kus on vastav ruum koos tehnikaga olemas. Tantsitakse mitte ainult enda lõbuks, vaid õpitakse selgeks konkreetsed tantsuliigutused ning võimalusel osaletakse lastepidudel. Antud tegevust pakub ka Kilingi-Nõmmes olev lasteaed, kuid seda väga minimaalselt ja teistel eesmärkidel.

Just sellisest kindlast tantsurühmast tunnevad puudust emade sõnul paljud lapsed ning Pärnusse trenni sõidutamiseks puuduvad võimalused või on logistiliselt keeruline, kuna paljud lapsevanemad käivad ise Pärnus tööl ning jõuavad õhtul Kilingi-Nõmme tagasi. Ilmselt edasi-tagasi sõitmine oleks väsitav nii lapsele, kui tema vanematele.

Kuna autor on ise tegelenud aastaid tantsimisega, vaba aega on ja lastega tegelemine on südames, siis antud omaalgatus kõlab loogilise ja lastele vajaliku lahendusena. Idee pakuti välja ka vallas, eesmärgiga toetuse saamiseks, mille alla nimetati tantsuõpetaja sõidutoetus, kuna õpetaja elab Pärnus ja trenni tegemiseks tuleb sõita Kilingi-Nõmme. Vallas võeti idee positiivsete emotsioonidega vastu ning vajadusel saab ka toetust.

Autor pakub teiseks lahenduseks heategevuse „Aitame abivajajaid“ – eesmärgiks on kaardistada vallas perekonnad, kes on majanduslikult raskustes ning seeläbi teha kindlaks nende materiaalsed vajadused. Pakkuda perele erinevaid materiaalseid vahendeid (riided, mööbel, erinevad majapidamistehnikad, jne) ja toitu. Idee tekkis sellest, et inimestel seisab kodus täiesti korralikke ja isegi kasutamata asju, mis lihtsalt võtavad ruumi, kuid just keegi teine võib sellest asjast väga puudust tunda. Kilingi-Nõmmes tegutseb paar organisatsiooni, kes pakuvad humanitaarabi – asjad väga odavate hindadega, kuid siinkohal leiab idee autor, et ka väga odav hind võib teisele perele tähendada ühe söögikorra vahele jätmist või mõnda muud negatiivset olukorda.

Tihti peale tähendab odav hind seda, et asi ei ole piisavalt korralik ja kvaliteetne ning mõne aja pärast tuleb uus soetada.

Antud tegevuse peaesmärgiks on soetada asjad, mis lähevad abivajajatele, inimestelt kes toetavad antud algatust ja seega võib neid usaldada, et toodud asjad on korralikud ja puhtad. Abivajajad saavad asjad tasuta ning võimalusel või vajadusel viiakse need koju kätte.

Idee autorid on juba laiemalt mõelnud ja vallast abi küsinud kas vallal oleks pakkuda mingisugune ruum, kus annetatud asju hoida, kontrollida ja pakkida. Ka see mõte võeti vallas positiivselt vastu ning leitakse vajaminev ruum. Naljatati, et kui muud üle ei jää, vabastatakse selleks vallavalitsuses üks kabinet.

Ühiskond vajab ettevõtlikke inimesi, kes läbi kodanikeühenduste püüavad parendada oma elukeskkonda, edendada kultuuriga seotud tegevusi ning hoida elanikkond aktiivsena. Nende tegevuste kaudu saavad kasu kõik, nii riik-, kui ka kohalik elanikkond. Seda enam tuleks panustada organisatsioonide loomisse, tegutsevaid ühinguid motiveerida nende tegevuse toimimisel, võimaldades neile piisav info finantseerimisallikate kohta.

KOKKUVÕTE

Aktiivne, eneseteadlik kodanikeühiskond mängib olulist rolli ühiskonna dünaamilisuse säilitamisel. Kodanikeühiskond on kodanike poolt kasumitaotluseta eesmärkidel asutatud organisatsioon või selliste liit. Võivad olla mittetulundusühingud (MTÜ), sihtasutused (SA) või seltsingud (kodanikualgatus, mis on levinud maapiirkondades). Kolmanda sektori organisatsioone võib käsitleda kui tulu mitte jaotavate, iseseisvate, sõltumatute ja vabatahtlikke kaasavate organisatsioonidena.

Kodanikeühendused eksisteerivad väga paljudel erinevatel põhjustel. Nende peamisel eesmärgil ei ole tihtipeale midagi ühist poliitikaga. Ühendused eksisteerivad peamiselt selleks, et esindada oma liikmete seisukohti ja huve ning nad on edukad, kui suudavad oma liikmeid hästi teenida. Väga suurt rolli mängivad kodanikeühendused valla arengus kultuuri- ja spordisürituste korraldamisel ning vaba aja veetmise võimaluste pakkumisega lastele, noortele, eakatele ja ka tööealisele elanikkonnale. Kodanikeühendus koondab inimesi ühistegevuseks, liidab kogukonda ja tõstab elanike aktiivsust. Kodanikeühendusel nähakse kesket rolli kohalikus elus kultuuri arendamises, vaba aja võimaluste loomises, info vahetamises, selle võimaluste loomises (internet), turismi arendamises jne.

Rahalised vahendid kodanikeühenduste rahastamiseks kujunevad erinevalt ja sõltuvad kodanikeühenduste tegevusvaldkondadest, liikmemaksudest, avaliku sektori eraldistest, sihtfinantseerimise või teenuste osutamiseks sõlmitavate lepingute kaudu, kohalikest ja rahvusvahelistest fondidest taotletud toetustest, toodete/teenuste müügist saadud tulust või eraisikute ja ettevõtete annetustest. Kaudsete allikatena saab nimetada maksusoodustusi ning mitterahalisi toetusi. Võib väita, et üheks olulisemaks ressursiks kodanikeühendustel on liikmete enda ja vabatahtlike poolt panustatud aeg ja töö.

Tihti peale tehakse ju kodanikeühendustega seotud tööd põhitöö kõrvalt ja omast vabast ajast.

Bakalaureusetöös viidi läbi uuring, millega autor küsitles ja analüüsis Saarde vallas tegutsevaid organisatsioone, kes kuuluvad kolmanda sektori alla. Uurimismeetoditest rakendati küsitlusleht, mis koosnes 25 küsimusest. Küsimused olid ühingute üldandmete, rahastamise, koostöö ja arengu kohta. Küsitlusele vastas 32-st organisatsioonist 20 ühingut, kuhu kuulusid Saarde valda registreeritud mittetulundusühingud, sihtasutused ning kuna seltsinguid ei pea registreerima, siis vaatluse alla võeti autorile teadaolevad seltsingud.

Peamisteks uurimisülesanneteks olid organisatsioonide rahastamine ja nende jätkusuutlikkus ning millisena näevad nemad vallas omaalgatuste arengut. Uuringust selgus, et peamiseks rahastamise allikaks on kohalik omavalitsus, kes aktiivselt toetab ettevõtlikke ja väärt ideedega ühinguid. Uuringus osalenud organisatsioonid pidasid enda tegevust jätkusuutlikuks, oldi väga optimistlikud selles, et kui märkimisväärne toetus peaks kaduma, suudavad nad oma tegutsemist siiski jätkata. Omaalgatuste arengut nähakse üldiselt tõusvas joones, kuna vald toetab piisavalt, siis vajaka võib jääda ainult aktiivsetest ja teotahtelistest inimestest. Motiveerides ühingute loomist, leiti, et rohkem võiks olla sellealaseid koolitusi - mis oleksid inimestele kättesaadavad nende kodukohas ning justkui loosungina kõlav ühingute esindajate arvamus: Kindlustunde loomisega ja hea eeskuju näitamisega, see innustab ka teisi nii tegema.

Autor julgeb väita, et käesoleva tööga on saavutatud töö eesmärk ning püstitatud uurimisülesanded on täidetud. Kokkuvõtteks loodab autor, et antud bakalaureusetöö uuringutulemustest on kasu arengujärgus ning alles loodavatele kodanikeühendustele.

VIIDATUD ALLIKAD

1. **Cohen, J., Arato, A.** 1992. Civil Society and Political Theory. London: The MIT Press.
2. Eesti inimarengu aruanne. 2001. Tallinna Pedagoogikaülikool Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituut. Tallinn: ÜRO Arenguprogramm
3. Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon 2002. – Riigi Teataja I osa, 2002, nr 103, art 606.
4. Eesti maapiirkondades tegutsevate seltsingute kaardistamine. Uuringu raport 2006. Eesti Külaliikumine Kodukant.
[http://www.siseministeerium.ee/public/seltsingud_uuringuraport_020506.pdf]
03.03.2013
5. Eesti riik ja Eesti seltsid. 2001. Koostaja Adamson, T-A. Tallinn: Eesti Kodanikuühenduste Liitude Esinduskogu. Tallinn.
6. **Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P.** 2005. Uuri ja kirjuta. Tallinn: Kirjastus Medicina.
7. **Kaarna, R.** 2011. Heategevuse majanduslik väärtus, mõju ja väärtustamine. Riigikogu Toimetised nr. 24
8. **Kendall, J.** 2003. The Voluntary Sector. London: Routledge.
9. Kilingi-Nõmme. Eesti Entsüklopeedia.
[<http://entsyklopeedia.ee/artikkel/kilingi-nõmme2>] 20.04.2013
10. Kuidas asutada mittetulundusühendust. 2007 - Infovoldik. Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit.
11. Kuidas asutada vabaühendust – mittetulundusühing, sihtasutus ja seltsing. 2011. Eesti Mittetulundusühingute ja Sihtasutuste Liit.
12. Kodaniku käsiraamat. 2006. Mitte-eestlaste Integratsiooni Sihtasutus.
13. Kodanikualgatuse toetamise arengukava 2007-2010. Siseministeerium.

- [https://www.siseministeerium.ee/failid/KATA_2007_2010.pdf] 08.01.2013
14. Kodanikuühiskonna lühisõnastik. Hea Kodanik.
[<http://www.ngo.ee/sonastik>] 15.01.2013
 15. Kohalike omavalitsuste 2005 a. ühinemiste ja selle tagajärgede analüüs.
Uurimisaruanne. Tallinna Ülikool Riigiteaduste Instituut.
 16. **Lagerspetz, M.** 2007. Kodanikuühiskonna lühisõnastik. Tallinn: Triip.
 17. **Lagerspetz, M., Trummal, A., Ruutsoo, R., Rikmann, E., Liiv, D.** 2003. Tuntud ja tundmatu kodanikeühiskond. Tallinn: Kirjastuse „Kunst“
 18. **Lember, V., Parrest, N., Tohvri, E.** 2011. Vabaühendused ja avalikud teenused: partnerlus avaliku sektoriga – ülevaade ja juhised. Tallinn: Ecoprint.
 19. Mis on kodanikuühiskond. 2012. Hea Kodanik.
[<http://www.ngo.ee/kodaniku%C3%BChiskond>] 28.01.2013
 20. Mittetulundusühenduste rahastamine. Maakondlike Arenduskeskuste Infosüsteem.
[<http://www.arenduskeskused.ee/Tegutsevale-uhendusele/Mittetulundusuhenduste-rahastamine.html>] 07.03.2013
 21. Mittetulundusühingute seadus 1996. Riigi Teataja I osa, 1996, nr 42, art 811.
 22. **Mänd, K.** 2006. Kuidas korraldada rahaasju: väike käsiraamat ühendustele. Tallinn: ErkoTrükk.
 23. **Puurmann, M.** 2004. Kodanikeühenduste rahastamine riigi poolt. Riigikogu Toimetised nr. 10
 24. **Raudla, H.** 2002. Kodaniku raamat. Tallinn: OÜ Saarakiri.
 25. **Rikmann, E.** 2007. Algatus, osalus ja organisatsioonid. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus.
 26. Saarde valla arengukava aastani 2028. Saarde vald. Saarde vallavolikogu määrus.
 27. Saarde valla kodulehekülg. [<http://saarde.kovtp.ee/et/uldinfo>] 20.04.2013
 28. Saarde vallavalitsuse seletuskiri Saarde valla 2013. aasta eelarve juurde.
 29. Sihtasutuste seadus 1995. Riigi Teataja I osa, 1995, nr 92, art 1604.
 30. Vabatahtlik tegevus. EV Haridus- ja Teadusministeerium.
[<http://www.hm.ee/index.php?0511695>] 16.02.2013
 31. Vabatahtlik tegevus. Vabatahtlike Värav.
[<http://www.vabatahtlikud.ee/et/Vabatahtlik-tegevus>] 15.02.2013
 32. **Vutt, Margit.** 2003. Vabatahtliku tegevuse juriidiline keskkond Eestis – olevik ja

tulevik. Tartu Vabatahtlike Keskus.

33. Vabatahtlikud. Vabatahtlike Värav.

[<http://www.vabatahtlikud.ee/et/Vabatahtlik-tegevus/Vabatahtlikud>] 15.02.2013

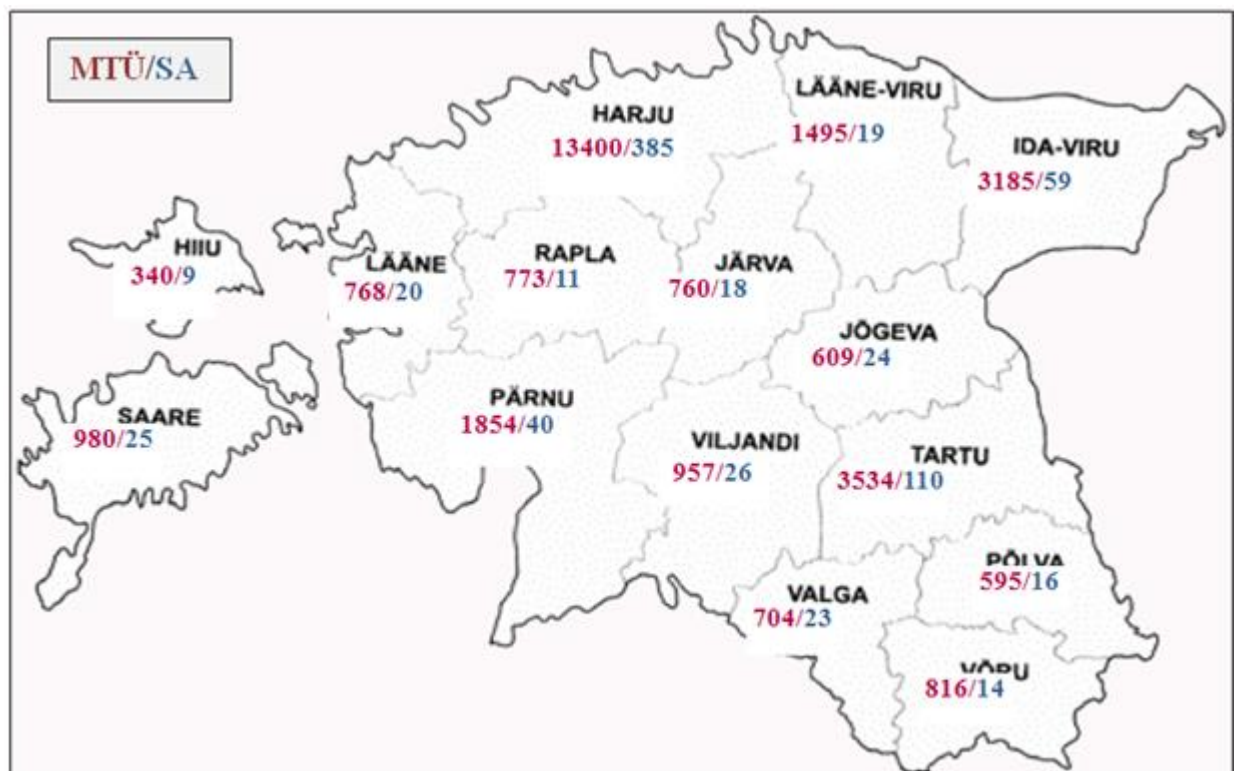
34. Volunteering Infrastructure in Europe. 2012. European Volunteer Centre.

35. Äriregister ning mittetulundusühingute ja sihtasutuste register maakonniti seisuga 01.01.2013. Registrite ja Infosüsteemide Keskus.

[http://www2.rik.ee/rikstatfailid/failid/tabel.php?url=13_01mk.htm] 02.04.2013

LISAD

Lisa 1. MTÜ'd ja SA'd maakonna lõikes

Lisa 2. MTÜ'd ja SA'd tegevusala lõikes

Tegevusala	MTÜ	SA
Põllu- ja metsamajandus, kalapüük	527	3
Töötlev tööstus	25	0
Elektrienergia, gaasi, auru ja kondits.õhuga varustamine	1	1
Veevarustus; kanalisatsioon	100	1
Ehitus	130	3
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite remont	80	6
Veondus ja laondus	53	6
Majutus ja toitlustus	65	5
Info ja side	256	22
Finants- ja kindlustustegevus	16	10
Kinnisvaraala tegevus	12 022	40
Kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus	438	48
Haldus- ja abitegevused	498	18
Avalik haldus ja riigikaitse	141	4
Haridus	1187	74
Tervishoid ja sotsiaaltoolekanne	876	118
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	5583	133
Muud teenindavad tegevused	8615	301
Kodumajapidamised tööandjana	36	0
Eksterritoriaalsete organisatsioonide ja üksuste tegevus	4	1
Põhitegevusala täpsustamata	117	5

Allikas: Registrite ja Infosüsteemide Keskus; autori koostatud

Lisa 3. Organisatsioonid ja nende tegutsemisvaldkond

Tabel 3. Saarde vallas tegutsevad organisatsioonid

Organisatsioon	Tegutsemisvaldkond
SA	
Kilingi-Nõmme Tervise ja Hoolduskeskus	Hooldusraviteenus
Saarde Hariduselu Sihtasutus	Haridus/teadus
MTÜ	
Spordiklubi Saarde	Sport/kehakultuur
Spordiklubi Vaablane ja Pärnumaa maleklubi	Sport/kehakultuur
Saarde Spordiliit	Sport/kehakultuur
Kilingi-Nõmme võimlemisklubi Githa	Sport/kehakultuur
Saarde KINGS	Sport/kehakultuur
Spordiklubi Sookuninga	Sport/kehakultuur
Arendus- ja Innovatsioonikeskus Livonia	Piirkonna elukvaliteeti edendav tegevus
Kodukant Tali	Piirkonna elukvaliteeti edendav tegevus
Pihke Maaparandusühistu	Piirkonna elukvaliteeti edendav tegevus
Tuuliku Maaparandusühistu	Piirkonna elukvaliteeti edendav tegevus
Vahtra Maaparandusühistu	Piirkonna elukvaliteeti edendav tegevus
Saarejärve Maaparandusühistu	Piirkonna elukvaliteeti edendav tegevus
Tihemetsa Vilistlane	Vaba aja sisustamine/huvialane tegevus
Koduküla Veelikse	Vaba aja sisustamine/huvialane tegevus
Tihemetsa Motoklubi	Vaba aja sisustamine/huvialane tegevus
Veelikse retked	Vaba aja sisustamine/huvialane tegevus
Tihemetsa Päevakübar	Vaba aja sisustamine/huvialane tegevus
Hopestonia	Sotsiaalsete rühmade huvide esindamine
Sookoll	Looduskeskkond
Saarde Ettevõtjate Selts	Kommunikatsioon/infotehnoloogia
Tihemetsa Jahiselts	Kalandus/jahindus
SELTSID	
Kilingi-Nõmme Martad	Vaba aja sisustamine/huvialane tegevus
Külaselts Iris	Vaba aja sisustamine/huvialane tegevus
Kunstiring „Spekter“	Vaba aja sisustamine/huvialane tegevus
Koduloohuvilised	Vaba aja sisustamine/huvialane tegevus
Aiasõprade klubi	Vaba aja sisustamine/huvialane tegevus
Kõhutants/jooga	Vaba aja sisustamine/huvialane tegevus
Naiskoor „Kanarbik“	Vaba aja sisustamine/huvialane tegevus
Saarde Kalameeste selts	Kalandus/jahindus
Diabeedikute selts	Sotsiaalsete rühmade huvide esindamine

Allikas: autori koostatud

Lisa 4. Küsitlusleht organisatsioonidele

1. Teie organisatsiooni nimi ja tegutsemisvorm? (MTÜ, SA, seltsing)
2. Mis aastal on Teie organisatsioon asutatud?
3. Teie peamine tegutsemisvaldkond?
4. Kui palju on Teil liikmeid? Kas ootate ka uusi liikmeid?
5. Milline on Teie organisatsiooni eesmärk?
6. Kas rolli ja eesmärkide täitmisel esineb takistusi? Milliseid?
7. Kas ja kuidas olete planeerinud neid probleeme lahendada?
8. Millised on Teie organisatsiooni rahastamise allikad? (liikmemaks, annetused, omatulu, toetused KOV'ilt, toetused kohalikest fondidest, toetused riigieelarvest, toetused riiklikest fondidest või organisatsioonidest, toetused EL fondidest, muu) (aastatel 2009-2012)
9. Milliste tegevuste/vahendite jaoks olete taotlenud toetust? (palun tooge välja toetuse andja, summa, kui palju taotlesite ja mis ulatuses toetust saite)
10. Kas toetuse mittesaamisel oleks jäänud see tegevus tegemata? (Kui ei, mis lahenduse leidsite)
11. Kas tulete toime olemasolevate ressurssidega? (nii materiaalsete, kui ka inimressursid)
12. Kas Teie organisatsioonis lööb kaasa ka vabatahtlikke liikmeid? Kui palju?
13. Kui tihti ja aktiivselt nad ühingu tegevuses osalevad?
14. Kas Teie organisatsioon teeb koostööd ka teiste samalaadsete ühingutega? Millistega?
15. Kas koostöö piirneb Saarde vallas asuvate sarnaste organisatsioonidega või on Teil koostööpartnereid ka mujal Eestis või välismaal?
16. Kuidas hindate koostööd ja suhteid välispartneritega?
17. Kas teete koostööd ka eraettevõtetega? Mis laadi? Millised on suhted? Kas toetavad Teie ühingu? Kuidas (materiaalselt/mitte materiaalselt)?
18. Kas teete koostööd KOV'iga? Millised on suhted? Kas toetab Teie tegevust? Kuidas?
19. Kas koostööd tehes erinevate sektoritega esineb probleeme? Milliseid?

20. Kas Teie organisatsioonil on olemas arengukava? Kui jätkusuutlikuks peate oma organisatsiooni tegutsemist? Põhjendage!
21. Kas planeerite oma tegevuses muutusi, kui jah, siis milliseid, kui ei, siis miks?
22. Millised on Teie organisatsiooni põhilised vajadused? Kuidas võimalik neid rahuldada?
23. Millisena näete Saarde vallas omaalgatuste arengut? Kas vald toetab piisavalt?
24. Kuidas Teie arvates motiveerida omaalgatuste/ühingute loomist?
25. Kas sooviksite ise veel kõigele eelpool öeldule midagi lisada?

SUMMARY

THIRD SECTOR DEVELOPMENT OPTIONS AND ECONOMIC ANALYSIS ON THE EXAMPLE OF THE RURAL MUNICIPALITY OF SAARDE

Helen Linn

Active, self-aware civil society plays an important role in maintaining the dynamism of society. Civil Society is an organization or an alliance of organizations founded by citizens for non-profit purposes. This may include non-profit organizations (NGO), foundations (SA) or civil law partnerships (civil motion, common in rural areas). Third sector organizations can be considered as non-profit-distributing, independent and volunteer involving organizations.

Citizens' associations exist for a variety of reasons. Their main purpose has often nothing to do with politics. Associations exist primarily to represent the views and interests of their members and they are successful if they can serve their members well. Citizen's associations play a large role in the organization of cultural and sports events in rural municipality and offer recreational opportunities for children, youth, the elderly and the working-age population. Citizens' association brings people together with common activities, unifies the community and increases the activity of residents. Citizens' associations are seen as having a central role in the development of local cultural life, providing recreational opportunities, information exchange, creating its opportunities (Internet), development of tourism, etc.

Financial means for funding citizens' associations are formed variously and depend on the activities of citizen's associations, their membership fees, public sector allocations, via agreements concluded for targeted financing or service provision, support request from local or international funds, income received from the sale of goods/services or

private and corporate donations. Indirect sources are for example tax incentives and in-kind contributions. It can be argued that one of the most important resources in citizens' associations is the time and work contributed by the members and volunteers. After all, often people perform citizens' associations' activities of their free time and while working their day jobs.

Within the scope of this thesis, a study was performed, where the author interviewed and analyzed third sector organizations in Saarde rural municipality. The research methods applied included a questionnaire with 25 questions. Questions were on the general information, funding, cooperation and development of associations. 20 of 32 polled organizations answered to the survey. This included NGOs, foundations and civil partnerships known to the author that were all registered in Saarde rural municipality.

Main tasks of research were the funding and sustainability of these organizations and how do they see the development of self-initiatives in their rural municipality. The survey revealed that the main funding comes from local government, who actively supports entrepreneurial associations with worthwhile ideas. Organizations participating in the study were very optimistic about the prospect that should they lose their significant contribution, they would still be able to continue their activities. Own initiative is generally seen developing at an upward direction, as the rural municipality provides sufficient support; the only issue might be a lack of active and energetic people. When motivating the formation of association, it was found that there should be more training in this area - training that would be accessible to people in their local regions and the opinion of the representatives of organizations that sounded like a slogan, was that: creating safety and providing good example would encourage others to do the same.

Author dares to say that this work has achieved set objective and research task have been completed. In conclusion, the author hopes that the results of this study will be useful for citizens' associations under development and yet to be formed.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina HELEN LINN

(sünnikuupäev: 14.07.1987)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

KOLMANDA SEKTORI ARENGUVÕIMALUSED JA MAJANDUSTEGEVUSE
ANALÜÜS SAARDE VALLA NÄITEL,

mille juhendaja on MARI SUURVÄLI,

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus, **13.05.2013**